

УЗ
0-54

УР

БОРИС ОЛІЙНИК

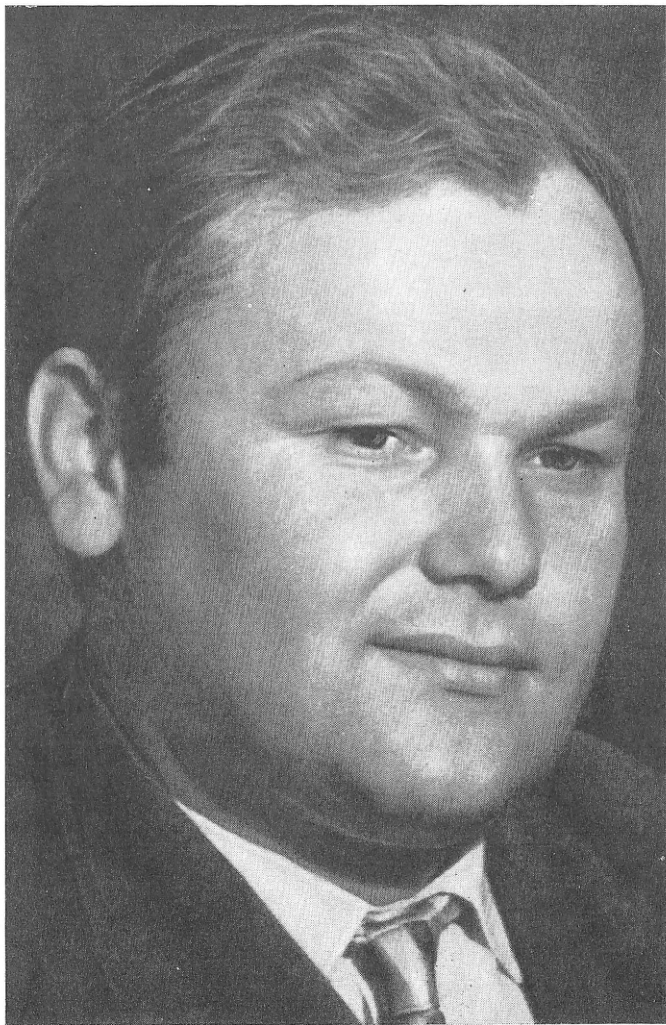


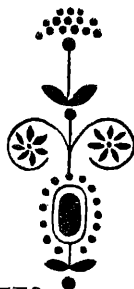
НА ЛІНІЇ ТИШІ



100-28101

100-28101





БОРИС ОЛІЙНИК

НА ЛІНІЇ ТИШІ

Поезії

Поєми

Видавництво
художньої
літератури
«Дніпро»
Київ — 1972

ПІЗНАННЯ

Мавзолей Володимира Леніна

Цей ритм колон... Цей віковий граніт,
Суворий і скупий на переливи...
І неба молодого синя грива,
І ялиновий теплий оксамит.

Це — Мавзолей... Чіткі квадрати плит —
Неторканої тиші оборона.
І древнього майдану вільний плин,
І сонця августійшого корона...

Він тут лежить.

Притомлене крило
Китайка опуска йому на груди.
Чи думалось, що Мавзолей цей буде?
Напевне ж — ні! Та й ніколи було:
Він працював.

А як життя сплигло —
Його в цей Мавзолей поклали люди.

І з того дня вони до нього йдуть,
Минаючи десятиліть ковчеги.
І ця із поколінь безсонна черга
Впадає із минулого в майбуть.
Не черга, ні!

Було тих черг, було...
Вони в горлянках берегів скипали,
Вони змивали відчасм вокзали,
Коли воєнним гоготом рехло,

І примерзали до дверей крамниць,
У хлібних картках звались поіменно...
Та з часом опадала їхня міць
І танула у пісках однодення.

А цю ріку спрямовує любов.
В серцях людських струмить її коріння.
За всіх часів один у неї рівень,
Що не підвладний змінності умов.

Ніхто не визнача їй етикет,
Сама ріка диктує свої норми;
Увільнена від шорів уніформи,
Вона тече — і гордий її лет!

Тут кожен із своїм обличчям.

Мур

Пересторог не прогинає плечі:
Безпосередня в подиві малеча,
Статечна старість, юності безжур.

Були тут люди вищої краси!
Шинелі їхні дихали походом.
Тут якимось похитнувся наркомпроду,
Подейкували: голод підкосив...

Ішов поет з проясненим чолом,
Беріг мислитель роздуми у вічу.
Несло свою засмагу віковичну
Неквапне і розсудливе село.

З чужих країв сюди приходив люд.
Незвичний одяг дивував і тішив.
І дипломати в протокольній тиші
Вклонялися, пильнуючи статут.

Траплялося, сховавшись в собі,
Сюди вкрадався і одвертий недруг,
Аби уздріть прочан із диких нетрів,
Що набивають в молитвах лоби.

О, як йому хотілось, далєбі,
Щоб колїньми сюди товкли дорогу:
Бо варто лише сотворити бога,
То вже й не штука — сотворить рабів.

Та, — дивна річ, — ішов спокійно люд.
Перемовлялися діди й онуки.
Он двоє молодят взялись за руки.
Он хтось зустрів знайомого, мабуть.

І тільки як заходили вони
В червону тишу траурного склепу,
Їх очі зацвітали чисто й тепло,
Так ніби стріли друга давнини.

Ніхто тут запопадливо не клявсь,
Не сипав попіл на смиренну маску...
І недруг важко ніс тавро поразки,
Бо він не стільки гніву їм боявсь,

Як впевненої гідності в собі,
Що розтоптала острахи побожні...
Так, армія тоді непереможна,
Коли любов зове її на бій!

А люди ідуть...

А люди ідуть
по барханах, болотах
і трасах,
Крізь хащі тропічні, на леза
байкальських вітрів.
Несуть вони мовчки на кованих бронзою
м'язах
Царицю Роботу — древнішу богів і царів.
Немало пішло їх
за синю межу круговиду,
Зоставивши правнукам на перехрестях
доріг
Суворі, як реквієм, пальми в далекім Мадриді,
Елегію верб
і хорали зелених беріз.
Лежать комісари,
прикривши собою планету,
І, людство прикривши, сини їх на Ельбі
лежать.
І, схожі поривом на горді космічні
ракетт,
Круті обеліски на вічний шикуються
старт.
А ми ідемо
по барханах, болотах і трасах,
Узявши від них невтолимість болінь
і горінь,
І мовчки несемо на кованих бронзою
м'язах

Царицю Роботу — древнішу богів і царів.
Дрібненьку печаль

відгортають історії хвилі,
Міняються дати, і люди, і колір трави.
Незмінно червоним лише застається

Вітрило
І курс, розпочатий від Рубікону Неви.
Сердиті Особи

хотіли в своїх кабінетах
Вирішувать долі епох і народів згори...
А люди ішли, підійнявши над серцем

планети
Царицю Роботу — древнішу богів і царів.
Крикливі поети,

цвірінькнувши, сохли бадиллям,
Мінялися книги, і настрої, і солов'ї...
Незмінно червоним лише зоставалось

Вітрило
І курс, розпочатий від Рубікону Неви.
Ми звершим Роботу!

На радісне новосілля
Нові покоління увійдуть до нового Дня.
Незмінно червоним лиш буде високе

Вітрило,
Бо кров комуністів
кольору
не міня.

Балада про Шевченкове перо

Шептав: «Як не цеї ночі,
Тоді вже ніколи більш».
А ночі тягли крізь ночі
Сухого безпліддя біль.

Метався він по майстерні
Між гіпсових холодин.
А мрамур — лискуче стерво —
Шліфований сміх цідив.

О, мрамур був досить вчений!
Він міг би сказати про те,
Що бравсь одкривати Шевченка
Уже не один митець,

Що з тертих дверей майстерень
Він брів по материках
Од пам'ятників у скверах
До марок на сірниках,

Мальований, бронзокутий,
Одкриваний сотні крат...
І вирішив тоді скульптор
Нічого не одкривати.

Розважливо, без одчаю
Він глину пругку замісив
І просто за стіл звичайний
Затим Кобзаря запросив.

Але в нагороду за муки,
За попіл завчасний скронь
Значущо у праву руку
Подав Кобзареві перо...

Що ж, скульптор не грав провидця,
Обравши старий сюжет.
Та вклав він у рух правиці
Шевченкової секрет:

Чи зараз він в шалі творчим
Запише новий псалом,
Чи, може, комусь він хоче...
Своє... передать стило?

Уже проспівали треті,
Як скульптор сказав: «Добро».
...І сні голубі поетів
Закреслив отим пером.
Великі й малі поети
Чекають: кому...
перо?!.

Стою на землі

Мамо! Егей, чуєш мене
крізь морози,
прогнози,
заноси,
покоси,
і перекоси?

Чуєш?

Може, ти спиш?
Бо вже пізня година.
Калина,
ялина
і Україна —

сплять...

Та не всі.
В нас тут, у місті,
останні вісті
про все чисто
на білому світі
радіо чистить

густо.

Послухай:
плани,
«на грані»,
ракетоплани,
новини екрана

й літаючі блюдця;
та ще про:

зони,
циклони,
тонни патронів,
число похоронних

з В'єтнаму;
та ще про:

хунту
і хутра,
китайських ультра,
англійські фунти
(украли хуру)

і про девальвацію;
та ще про:

грози,
погрози,
електровози,
серйозний симпозіум,
«Проблеми корозії» —

бесіда академіка;
та ще про:

акції
нації,
ескалацію,
дезінформацію,
інсценізацію

класичних творів;
та ще про:

сіно,
доїння,
спортивні новини,
маневри і зміни.
Остання хвилина —

прогноз погоди.

Північ. Але:

дзвонять трамваї,
пари блукають,
в театрах світає,
сон утікає,

і я пишу тобі.

Ти вже пробач,

що так спритно,
як спринтер,
петляю між літер,
порожні, як вітер,
слова незігріті
кладу на палітру,

бо все ніколи.

Вік такий, мамо:

скажений,
шалений,
шосейний,
атоми й гени
ловлять генії,—

одне слово, двадцятий.

А ще про вірші.

Слухай, як вийшло:

«Білі вишні —
як білі вірші».

Отак ми пишемо!
Здорово вийшло,

правда ж?

Мати читала,
Головою хитала,
Навіть зітхала.

Взяла олівець
Та й прописала:

«Здрастуй, синку. Я ж тобі казала,
дитино, аби добре вкутував шию,
бо застудишся. А таки допарубкувався!
Мабуть, у тебе жар, бо половини
з твого письма не второпала.
А вишні, їй-бо ж правда, білі.
Мабуть, рясно вродять, бо як молоком обліті.
Так ти, мо', приїхав би? Га?»

Іду!
Вагони,
перони,
прогони
і

перегони.

Нарешті. Зачепилівка.
Вийшов на Бабенковій. І одразу:

— Синочку!!! —

Мати...

Баби...

(Діди повмирали).

Тітки...

Дядьки...

Родичі...

— Здрастуйте, мамо. Оце ж і я.—

(Ти диви: заговорив нормально!)

Стою на своїй землі.

Чарівник

М. Т. Рильському

Через біле-біле поле
йде веселий дідуган.
Довкруг нього зайці хвацько
витанцьовують аркан.
Із плеча його двостволка
похилилась дулом вниз.
Вірний пес несе статечно
на багаття сизий хмиз.
Зайчєня замість патронів
носить йому жолуді:
— Стрельте, діду, по вороні,
щоб не каркала біді.
— Зараз стрельнем жолудями,
халамидники малі!
Отже, разом: заряджаймо! —
А зайці гукають: — Плі!
— Але де ж ота ворона?
— Полетіла...
— Та невже?!
Не біда... Зате патрони
ми назавтра збережем.
Згода, сірі та вухаті?
— Згода! — крикнули зайці.
— Ну то я пішов до хати.—
І... просяяв на лиці:
Із двостволки в небо чисте,
з голопузих жолудів
Визирали першим листям
два дубочки молоді.

* * *

Мати сіяла сон
 під моїм під вікном,
А вродив соняшник.
І тепер: хоч буран, хоч бур'ян чи туман,
А мені — сонячно.

Мати сіяла льон
 під моїм під вікном,
А зійшло полотно.
І тепер: хоч яри, хоч вітри крізь бори,
А я йду все одно.

Мати сіяла сніг,
 щоб він м'яко — до ніг,
А вродило зілля.
І хоч січень січе, а мені за плечем
Журавлі журавлять.

Мати сіяла хміль,
 щоб дівчат звідусіль
Станом я знаджував,
А вони, як на сміх, проминали усі,
Все ж одна — зважилась.

Мати вибрала льон.
 І вино вже давно
Хмільно так хмелиться.
І з-під крил журавлиних
 мені під вікно
Листопад стелиться.

Стіна комунарів

Тихо. Північ зморила усе до ноги,
Тільки місяць повис, мов уламок кольє.
Саме час виповзати інтригам з могил
Під бунчук кардинала свого Рішельє.

О старий інтригане, древніший за всіх!
За тобою, як шлейф, крізь віки проповза
Ювелірно — під справжній! — підроблений
сміх.

І нечесна рука. І нечиста сльоза.

Ти не любиш стовбичити на видності.
Ти закоханий в тінь, бо завжди звідтіля
Легше в дурня пошити свого короля,
Бо й король, виявляється, кидає тінь.

Знаю, як тобі кроку того нестача,
Щоб завершити коло — замкнути вужем!
І повісить
Дамоклового меча
Над мертвими власними протеже.

Але ти не замкнеш його, чорний патрон.
Є в Парижі стіна — твій заклятий
кордон.

Та стіна на Планеті —
єдина між стін,
Що од себе ніколи не кидає тінь...

Пам'яті Павла Тичини

Та коли б я зумів розгадать
оті знаки таємні,
Що в той день мені слали
і трави, і води студені,
Та коли б здогадаться мені,
чого кричуть ворони,—
Я б рвонувся одразу на всі
на чотири сторони
І упав би проваллям,
постав би скелястим порогом,
Щоб спинити його,
щоб вернуть його з т о ї дороги,
А коли розгадав,
а коли здогадався — пізно.
Він пішов...
На ворота схилилася пісня...

Коли осінь вмирає
на сивому-сизому вітрі,
Ми старієм на рік
за законами вічного права.
Та коли полишають нас
дивні поети — повірте,
Що на цілу епоху
старіє народ і держава.

Миколі Кибальчичу

Дивакуватий містечковий піп
Зо зла на сан, нелюбий до зчорніння,
Хоч тим зумів дійнять святий Чернігів,
Що народив дітей поважний сніп.

Ліниво плив собі заштатний Короп
Чумацьким Шляхом — гей та соб, воли.
Попові діти як з води росли —
На добрий ґрунт натрапив сербський корінь.

...Він ріс, і нетутешня смагота
На лицях пробивалася спроквола.
Охрещений тутешньо на Миколу,
Тутешню казку з молоком всмоктав:

Виходив з бору хмарний Кармелюк.
В крутих бровах жахтіла засторога,
І панство, налягаючи на ноги,
Давно йому напитувало сук.

— Таки попавсь, злодюга. У Сибір!
Під землю! В землю! До чортів!! Під чобіт!! —
Та, на стіні намалювавши човен,
Він вплив знову на подільський бір...

Були казки. І зорі на весь світ,
Такі домашні у серпневі ночі!
І пульсували чорносливні очі
По колах ще не пізнаних орбіт.

О небо, небо! Під опуклим лобом
Ікарова жага йому пекла...
Та на землі були такі діла,
Що мусив крила перелить на бомбу.

Котилась бомба, як нова зоря,
Нечуваного для охранки смислу.
Нарешті, стріла батюшку-царя,
І з того щастя серце її... трісло.

— Таки попавсь! Варнак... Бандит!! На сук!!!—
Котились Петербургом «охи-ахи».
І спішно готував мобільну плаху
Швидкий на руку і неправий суд.

Солдати клякли в сірому каре.
В квадраті смерті коло час доводив.
І спурхували панночки з карет,
Ховаючи під парасольки подив.

А він радів: старанням жандаря
Від справ буденних вільний у в'язниці,
Він знов дитинно в небо слав зіниці.
І в камеру його текла зоря.

Вона була ще ближче, аніж смерть,
І далі, аніж ідеальна форма...
І піднятий з-за столу криком формул,
Біля стіни він прояснів, мов кметь:

На плюсклий камінь лінія лягла,
А потім — друга. Вигин. Перетнуло...
І — перший порух юного крила.
І — другий помах: космосом війнуло!

Ленін був серйозний чоловік,
Не в брошурках (узяли ще моду!),
Жаль, великих родить не кожен вік,
Але як уродить —

то вже уродить!

А чого це так, — сказали діди, —
Сам до тої істини дійди.

II

Пізнавав я Леніна без екскурсоводів...
Де вже там у трясці екскурсоводи!
Мати у колгоспі від третіх півнів,
Баба день крізь день кривуля на вгороді,
Я в чужих баптанах стрічаю північ...
Батько? На запитання наївні
Навіть озиратись ми не хтіли,
Бо у нашій славній Зачепилівці
Тих батьків на пальцях ми лічили.
Так і ті на ноги притомилися —
Узяли собі на поміч милиці.

Дехто замість себе прислав повістки,
Мій — то взагалі пронав безвісти.
Інші, як лягли на дно окопу, —
До сьогодні чесно стережуть Європу.
О такій порі, молоде та зелене, я
Починав, братове, пізнавати Леніна.
Без екскурсоводів, самотужки,
Зошити за поясом, як водиться.
А він мені з читанки гарно мруживсь,
Посміхався приязно, як до родича.

Я до нього зовсім підходив близько,
Певно, лише дітям отак дозволено.
І світилися очі глибоким блиском,
І рясніли зморшки, важкі і зболені.

Він моєму серцю являвся різний:
Молодий і дужий, сумний і грізний.
То лише з майстерень Худфонду —

на подив —

Він чомусь однаким у світ виходив.

Так, мов не любив на світанки дивиться.
Так, мов тільки й мріяв у кабінеті,
Щоб понад майдани здіймать правицю,
Навіть як хотілося знять кашкета.

А я ж, хлопці, знав, що правиця визнана,
Окрім того, ще ж і рукою звалася,
Котра білим голубом заметалася,
Коли кров між пальцями з рани бризнула.

А вона ж була і не тільки владною,
А такою теплою і тихою,
Коли білий чубчик хлоп'яті гладила
І в жіночих косах коханням дихала.

III

Через гони літ, вже не так і зелений,
Я ще глибше, друзі, ішов до Леніна.
Він мені навстріч — небуденний і різний:
Молодий і древній, м'який і грізний.
Гнівню рокотав непідкупністю всею,
Коли гримував я його під Месію.
Відвертався од мене, як від поліна,
Коли аж свербіло пройтись на колінах.
Як він саркастично сміявся, хлопці,
Коли прирівняли його до сонця!
(— Краще вже, — казав, — коли так напосіли,
Бути своєчасним дощем на посіви).

Хмаривсь, коли, перш аніж вибрать двері,
Я на нього зиркав, як на суфлера,
І радів, і схвально кивав бородою,
Коли був я просто самим собою.
Можна б його довго і дуже хвалити
Мармурово-бронзово і в граніті.

Та ніхто й не проти — як гарний пам'ятник,
Коли він під небом людської пам'яті!

Вибір

Над штормом, над шабельним
зблиском,

Над леготом теплим в житах
Гойдається вічна колиска
Маятником Життя;

Життю — ні кінця ні начала,
І вічно по колу землі:
Комусь — лебеді від'ячали,
Когось — веселять журавлі.

Один передбачливо очі
Прикрив ще за крок від межі,
Ввійшовши клітиною ночі
Тихенько: чи жив, чи й не жив?

А інший — на кроки не міряв:
Летів, і гримів,
і... згорів,

І люди відкрили в сузір'ях
Зіницю нової зорі.

Коли б загадали:
— Хочеш,

Одне лише слово твоє —
І вища — лаврова! — почесть
Чоло твоє обів'є,—

Я б вибрав найвищу почесть:
У чистім і чеснім бою
На чорному мармурі ночі
Зорю записати своєю!

Ми знаєм, для чого жити!

I

Норд-остом сліпим обпалені,
Зривають матроси «яблучко»,
Летить романтичне «яблучко»
З підскоком за сивий борт.
Хитається плавно палуба
На хвилях у ритмі ямбовім.
Рожевий патрон, мов ягоду,
Ковтає голодний кольт.

А завтра тривожним спалахом
Рвонеться команда: «Висадка!»
І стріне десант з-за пагорбів
Холодний чужий метал.
Та підуть в атаку парами,
Хитаючись, мов на палубі,
Матроси,
змінивши «яблучко»
На «Інтернаціонал».

І хтось на зелені парості
Впаде, у вогні обпалений,
І, може, в останнім маренні
Побачить крізь далеч літ:
Шаланду з червоним парусом...
Синів... і далеких правнуків...
І дівчину в синьо-синьому,
Яку ще не встиг зустріть.
А знаєте, він би з радістю

Помріяв у тихих заростях,
Ніж мертвим обняти парості
Й в очах перекреслить світ.
Але зрозумійте, — нікому!
Без нього одного, — нікому!
Коли б він не йшов на ворога —
Для чого ж тоді і жить!

II

Двадцятого віку полудень
Планету гойда, мов яблуко,
Ми ставим круті опалубки
І плавим крутий метал.
І вітер обнявши, парами,
Хитаючись, мов на палубі,
Планету виносимо з мороку
Під «Інтернаціонал».

Аж надто буденна практика:
Він лиш перегонив трактора
В цілину зиму заплакану
І на морозі...

згорів.

І, може, в останнім маренні
Він бачив синів... і правнуків...
І дівчину в синьо-синьому,
Яку ще не встиг зустріть.

А знаєте, нам би інколи
Хотілося б слухать опери,
Ніж ставить промерзлі опори
І чистить метал від ржі.
Але зрозумійте, нікому,
Крім нас, зрозумійте, — нікому!
Коли ми цього не зробимо —
Для чого ж тоді нам жить?

* * *

В день ясний і в ночі горобині,
В рідній чи в далекій стороні,
Ти в моєму серці, Україно,
Думою Шевченка гомониш.

Вийду, стану рано-пораненьку
На лугів отаву молоду,
Де сини Ватутіна й Довженка
Борозни за обрії ведуть.

До твого ясного неспокою,
До твоїх натомлених долонь
Припаду дніпровою сагою,
Райдугами вистелю твій сон.

А як вечір срібними човнами
Пропливе між парами в саду,
Над твоїми чистими думками
Зіркою щасливою зйду.

* * *

Не купуйте теми в магазинах,—
Істини не висмоктати з пальця! —
В картузах, у вицвілих хустинах
Ходять теми на роботу вранці.

Синій птах не в мареві Атлантики,
І не в екзотичному Колумбо...
Косять жито стомлені романтики
У неромантичних робах.

Обсідає пил неделікатний
Їхні щоки і пошерхлі губи.
І вітри безсоромно рукаті
Їх за петельки хапають грубо.

І тому вони не в'ються франтами —
Урозвалку ходять, як матроси,
І говорять дещо хриплувато,
А не з доморощеним прононсом.

І тому зручніше, ніж в президіях,
Їм сидиться у кабіні трактора.
І куди вже їм ставать в позицію
З штатним натренованим оратором?!

Особлива в їхніх жестах грація,
Коли, ставши колосом пшениці,
П'ють вони із океану праці
Чисте сонце чистими зіницями.

Як упав же він...

Як упав же він з коня
Та й на білий сніг...

П. Тичина

Як упав же він
на білий
На останній сніг весни,—
Налетіли гуси
та й сіли
В узголов'ї, мов сні.

А із сну виходить мати
На тесові на мости.
«Гуси, гуси, гусенята,
Візьміть мене на крилята,
Візьміть мене...» —
і затих.

Стрепенулись гуси з ляку
Та й на гук вожака:
Загорівся сніг
маками
Під грудьми у вояка.

Гей полинули ж далеко
Ув останній тихий сон,
Де вимощують лелеки
Гнізда колесом.

Вийшла мати в синій вечір,
А з високої імли

Впали гуси їй на плечі
І заплакали.

Похитнулася, мов колос,
Без ридання і молитв,
Тільки сивим квітом коси
Материні зацвіли,

Тільки десь за верболозом,
На калиновім мосту,
Пропекли дівочі сльози
Білопінну фату.

Знову гуси у заплави
Гублять втому голубу...
Виросли сини біляві,
Тільки ж він русявим був.

І питають матір хлопці,
І питаються гостей:
— А чому, як сходить сонце,
Сніг багрянцями цвіте!

Не питайте її, милі,
Не будіть далекі сни...
Він колись упав
на білий,
На останній сніг весни.

Я до тебе йшов...

Я до тебе йшов крізь далі, через роки.
І зустрів тебе одну-єдину в світі:
Ти стояла на порозі на високих
В синім платті, синьоока, в синім квіті.

Уклонилась, повела мене в світлицю,
Пригощала за столом новотесовим.
Пив я воду, пив холодну із криниці —
Срібнодзвонну, срібноплинно проліскову.

Як ішли ми зелен лугом к зелен гаю,
Солов'ї нам ткали пісню диво-дивну.
Той мотив мені і досі ще лунає —
Незабутній, неповторно переливний.

Зупинилась. Зашарілись ніжно щоки.
Ти звела на мене очі. Роси впали.
Я читав в твоєму погляді глибокім:
Ти чекала.

Ти чекала того сонячного слова,
Неповторного і вічно молодого.
Я ж — неначе відібрало в мене мову —
Мовчки квіти обривав собі під ноги.

Ти зітхнула, ти сказала: — Будь
щасливий. —

І пішла, а я zostався серед квітів.
Раптом серце защеміло (біль —
як злива):
«Дожени! Вона ж твоя — єдина в світі».

* * *

Це було... А чи було це?
Як було, то не вернуть.
Сіра хвіртка на припоні,
Сизий терен. Білий сміх.
Придивляюсь через роки:
То ж бо я у куц пірнув.
Мабуть, всоте не осміливсь,
Але він зате посмів.

Обійшов мене красиво:
Карі очі. Мужній торс.
От і все. Порожня хата...
Підборіддя — в кулаки.
Сіра хвіртка. Сизий терен.
Чорний кіт наводить форс.
Білий усміх. Білий смуток.
Біла пляшка й огірки.

Ні, не все! Коя і шпагу,
Рукавички і циліндр!
Чорний траур пелерини
З білим коміром — дует!..
— Сер! Відомо: третій — зайвий.—
Я похмуро процідив:
— Але хто вже буде третій —
Чесно вирішить дуель!

Тільки пізно. Кінь неквапно
Тягне з поля древній віз.

Диха сіно моложаве
Гострим запахом цитрин.
І стримить в руці у мене
Замість шпаги — верболіз.
І лежать в романі гречнім
Рукавички і циліндр.

* * *

— Чом у тебе очі сині? —
Хтось мене питався.

— Я ж родивсь на Полтавщині,
В Ворсклі я купався!

— А чому ти білочубий!
(Що мені робити?!)

— Я ж ходив із батьком влітку
Пшениці косити.

— А чому такий веселий?

— Та проста причина:

Я ж казав, що в нас плаксивих
Не було в родині!

Сини

Спалахнуло літо ватрою востаннє.
Журавлі журились. Журавлі... мовчіть:
Їх за полустанком. Там... за полустанком.
Там. За полустанком.

Уночі.

Викопали яму на останнім пружі.
Жандарі в затвори увігнали час...
А вони стояли: два в робочих блузах,
Третій — у матросці, зовсім ще хлопчак.

Обнялись. «Прощайте... Веселіш...
Товариш...»

Офіцер зорею з люті подавивсь.
Перший залп ударив... Другий залп
ударив,—

Падали утрьох вони
в падолист...

Йшли та й зупинились три тополі в лузі
В головах братів своїх.

І мовчать.

Сплять за полустанком: два в робочих
блузах,
Третій — у матросці, зовсім ще хлопчак.

Не гриміть оркестрами.
Перестаньте.

Не лякайте вічності.

Хай іде...

Там, за полустанком... В ніч,

за полустанком,

Наш, оцей блакитний,

починався День.

Дядько Яків

Як іде з роботи дядько Яків —
То земля хитається, мов трап...
На руці у дядька — синій якір,
На кашкеті в дядька — жовтий «краб».

Він іде з хмільком після получки,
Ще й гукає друзів пригостить.
І собаки лацаються і рвучко
В бублики закручують хвости.

Бо у дядька серце — добре й тихе,
І душа багата, як земля,
І тому довкола його стріхи
Ластівок найбільше кружеля.

Він мугиче пісеньку охрипло
Голосом, простреленим в боях,
І нога його тихенько рипа,
Як старий, пошарпаний баян.

Ах, вона рипить, та не розкаже,
Що її на фабриці майстри
Лаштували Яші замість справжньої,
Котра держить біль Сапун-гори.

Дядька Яшу слава не турбує,
Він важкий в промовах на почин...
Тільки раз він трахнув по трибуні,
Як хотіли його честі вчить.

Але вам його боятись нічого,
Як вночі ви бредете селом:
Він не вміє крастись непоміченим,
Щоб у спину вжалити жалом;

Він в кишені кулака не зліпить,
Щоб жбурнути в скроню серед дня —
Бо нога у дядька тихо рипа
І медалі весело дзвенять.

...Перед сном цигарка його звично
Зіркою опалою горить.
І нога його носком фабричним
Вказує у бік Сапун-гори.

Про хоробрість

У колгоспі зітхають корови печально,
Бо я дядька везу в лікарню.
Він лежить на гарбі, як святий із Почаєва,
Сивий-сивий і мудро безхмарний.

Поперек йому біль пропікає та ломить,
А він ще й шелестить губами:
— Ти давай через ліс, щоб поменше
знайомих,
Бо невдобно — лежу, як барин.

І мені зрозуміла тривога дядькова
І ніяковість зрозуміла:
Він уперше в житті не править конякою,
А лежить на гарбі без діла.

І од того лице його полум'ям диге,
І зривається з уст трійчатим:
— Це ж сказитися можна, туди його
в дишло,—
Цілі дні без роботи качатись!

Потім тихо,
сховавши в зіницях болі,
Нахваляється дядько на завтра,
Що оце хоч книжок начитається вволю
Про любов та про космонавтів...

Шкандибає гарба по бруківці райцентру,
Пропускаючи авта коректно.

І стає на коліна,
і небові молиться.
Та не суйте ви брів
і не хмартесь осінньо:
Мати молиться в небо...
на рідного сина.

Формула

Вірі Іванівні Левкович

Віро Іванівно, спогадом перевисаю
В класну кімнату, де цифри гудуть,
як рої...
А за вікном голуба розтривоженість
маю,
І в мене в щоденнику двійка похмура
стоїть.
Я був нагороджений нею в той ранок
по праву
За те, що не взяв Піфагорових гострих
вершин.
І сумно зітхала праворуч сусідка білява,
А сонце сміялось, хоч скаргу на нього пиши!
Я плутавсь у формулах, наче в тропічних
ліанах,
Я, наче сліпий, натикавсь на кути
пірамід,
І всі мінуси мої спроектувалися рано
На вашім обличчі у зморшки до болю
прямі.
Ах, Віро Іванівно,
гуси ячать над землею,
І роки, мов гуси, зникають за вічний
кордон...
А вам уже в коси не личить тендітна
лілея,
Й мені вже нелегко зробити в «дев'ятку»
кидок,

* * *

Гей, дуби мої — зелені хмарочоси...
А мені уже дорога на похил.
Карі очі? Гойні брови? Чорні коси?..
Де ж ви, коні мої вірні?! Тільки пил.

Щось у білім... Хто се в білім? Хтось у білім...
А мені уже на осінь — жовтий лист.
Киньте, врешті! Ви коли-небудь любили?
Ви кого-небудь любили, мораліст?

Що це зраду?.. Хтось позаду... Там, позаду,
Сірий вітер заміта мої сліди.
Ах, облиште! Що ви знаєте про зраду,
Коли зорі б'ються в шибку, як сліпі?

Вам би, мила, пасувало тільки чорне.
Тільки чорне вам пасує. Але ж ви
Окрутили навіть гетевського чорта
Театральним поворотом голови.

Ця майстерність прибиратися у біле,
Голубино-непорочна білизна!
Ви б давно мене зіницями убили,
Коли б я себе в зіницях не впізнав.

Полиняло, оджовтіло, зголубіло.
Всі печалі мої встигли на експрес...
Ви б давно мене медовістю убили,
Коб я вчасно від отрути не воскрес.

* * *

На гострі брили кинули його
І прикували боговою люттю
За те, що в муках праведних вогонь
Він передав на добре діло людям.

Брели віки. На дугах віражів
Хиталися, блудили в катакомбах.
Хотів для добрих...

Але ви скажіть:

Чи можна на вогонь поставити пломбу?

Ми славим в одах вогнище святе,
Та всіх пускати до нього — ще нам рано:
Адже вогонь, що викрав Прометей,
Спалив колись великого Джордано.

Романтичне інтермецо

Л. Тендюку

Я родивсь безнадійним романтиком —
Дон-Кіхот у масштабі села...
А любов моя з синім бантом
До практичнішого пішла.

Потім хтось по секрету (між нами!)
Передав мені з уст в уста:
«Я до нього з серйозним наміром,
А він — чуєте?! — вірші чита!»

Але я не пославсь на рейках
І до циніків не помчав.
...Тільки пізнім осіннім рейсом
Завітала до мене печаль.

Журавлиним крилом ласкаво
Повела: «Не сумуй, відболить».
І на спомин у чуб русявий
Заплела сріблянисту нить...

Дон-Кіхоте, гідальго мужній,
Що ж це кінь твій баский поник?
Часом важко бува нам, друже,
В цей двадцятий практичний вік.

Скільки їх, од вдоволення сонних,
Добре вигладжених, як плац,
Приміряло на стіл кухонний
Твій легкий романтичний плац.

Чуєш: он вони, добре влаштовані,
І за всяких умов — «на коні», —
Із своїх умебльованих штолень
Пропонують програму мені:

— Що ти, хлопче, розводиш паніку
І нервуєш людей щораз?
Ну, нехай Казахстан.

А Іспанія?
Що вона тобі — тітка, сестра?!

Рвешся в бій. А кому це нада?
Хочеш грому — сходи в кіно.
І, між іншим, уже барикади
Вийшли з моди давним-давно.

Дон-Кіхоте, давай-но пісню,
Та поділим на двох плаща...
А їй-богу, вона залізна,
Древня логіка у міщан.

Може, справді і нам вже треба
Якоритись на супокій?
Почекайте: а як же небо?!
А дорога, а вірний кінь?!

А земля, що петляє колесом,
А фіалки, а солов'ї!
А іще ж не відкриті в космосі
Орхідеї мої й твої!

І не всі теореми доведені,
Не дочитані всі казки.
І не вся ще земля заметена
І побілена на святки.

А іще...

За далеким квітнем,
Аж на станції Солов'ї,
Жде мене Дульсінея в блакитному
Із моїх заворсклянських країв...

Дорозмножуйтесь в теплім болоті,
У помірність одягши свій ляк...
Я кажу: не було б Дон-Кіхотів,
Вже б давно посивіла земля!

* * *

Од квіту вишень стало в світі біло так
І чисто так, хоч вікна — навстіжень.
...А «друзі» вчора злякано розбіглися,
Блідіші од прасованих манжет.

Давай-но, серце, ми печаль облишимо —
Усі негоди відпливуть, як дим.
Я лиш прошу тебе, сестрице вишенько,
Поганим людям ягід не роди.

А коли вродиш добрим людям рясно, то
Постукай в шибку причілку знов,
Як вечір-грішник у блакитній рясі нас
Почне благословляти на любов.

Тоді я вийду до своєї вишеньки
Через пісень калинові мости.
А наді мною буде, наче вишивка,
Високе небо зорями цвісти.

Ах, ти даремно, серце, так зобидилось,
Що хтось маленький морщить люто лоб.
Ще не була земля такою білою,
І чисто так ніколи не було.

Про поетів

Пробачайте поетам
Дивацтва незлі:
Небагато поетів
Живе на землі.

Вони в муках по світу
Шукають слова,
Хоч не кожному папороть
Квіт розкрива.

Дивна доля поетів
Блукає в житах:
Умирають поети,
Бува, за життя.

Спробуй, визнач напевне
Поетову путь:
Адже часом поети
Й по смерті живуть.

Обережне міщанство
Здала їх мина.
Їм приписують з лишком
Жінок і вина.

Дипломований фізик
Хихика в жилет:
Мов, згоріла поезія
В соплах ракет...

Все ж сховайте в портфелі
Усмішечки злі:
Небагато поетів
Живе на землі.

Умира обиватель —
Хоч верть, а хоч круть.
А поети ж, бува,
Що й по смерті живуть.

Одрокочуть ракети
Й розтануть в імлі.
А поети залишаться
На землі!

На зорю!

Миколі Островському

Паровози гудуть на задимлених рейсах,
А вагони пливуть, голубі і червоні.
І тримають натомлені пальці рейок
Сіруваті крижини тривожних перонів.

Пасажири далеких і ближніх рейсів,
Вам ще стільки стрічать і проводить в дорогу!
Тільки той, хто поклав ці натомлені рейки,
Вже ніколи не вийде на стрічі й тривоги.
Він рвонувсь на коні через шал бойовища,
Розрубавши шаблюкою жалібність крону...
Не шукайте могил його на кладовищах,
Адже спалах не можна сховати до склепу.
Ми над ним не схилялись в зажурі ніколи,
Просто брали лопати і мудрі креслення,
Щоб продовжити далі — у вічність! — колію,
Ту, що він починав під вогнем перехресним.
Потім ми, як і він,

в племінь вічний перейдем,
І дарма що не нас будуть кликати перони,
Та пливтимуть по наших натомлених рейках
Поїзди — на зорю! —

голубі і червоні!

Вишнева мелодія

В кулю земну
кавалерія била,
Ой комусь на щастя —
триста підків!!.
А по садках у сорочці білій
Травень на весілля
гукав солов'їв.

Ех, розбалакалися ж тачанки,
Кинувши у всевіт
кулі й пісні:
«Ти мене чекай тривожними
ночами,
Я приїду з бою на воронім
коні».

Смерть льодком
притихла біля скроні,
Жовчно насміхається:
«Живіть, поживіть...»
А безвусий комескадрону
У губах тримає вишневий квіт.

Він ще не проснувся
з жагучої ночі,
Де кохання бродить, як вино.
Він ще відчуває в собі її очі,
Ніжно заціловані голубим сном.

Як ішов,
затужила осінньо,
А він їй сказав
над печаллю воріт:
«Подаруй мені на щастя
сина,
Я тобі дарую
цілий світ...»

Розгулявся травень бучно,
як отаман.
...Дзизнула куля
тонко: ті-і-йох!
Ех, засурмили сурмачі в атаку,
І комескадрону крикнув:
«Дайош!»

Обнялися бурі міцно з папахами
Над осіннім сумом розставань.
Впала під копита тиша
розпанахана,
І здригнувся чорний отаман.
На вогні червонім
попеліють ворони;
Тільки раптом схлипнув
стиха кольт...
Що ж це ти,
смаглявий комескадрону,
Побілів зненацька, як молоко?
Що ж ти зупинився,
гарячий коню,
Чи господар твій
загубив повід?
А чому ж це з білого
став червоним
На губах його вишневий квіт?

Солов'ї притихли запечалено,
Як його поклали
на тихі пісні:
«Ти мене чекай... тривожними...
ночами...
Я... вернуся з бою
на воронім... коні...»

Село

Малюнок

Осіння днина опуска чоло.
Далекий обрій — голубе з червоним.
І павутиння малиновим дзвоном
Вколисуює у вибалку село.

Та сон ще бродить ген зоддалеки.
Комбайн іще блукає в кукурудзі.
І буряки, лютуючи на кузов,
Погладжують натовчені боки.

М'яким димком розмита далина.
І агробог, поглянувши у небо:
— Оце б дощу,— промовив сам до себе,—
Йй-богу, погорить озимина...

Та то вже в ньому з глибини віків
Озвалася обачність нелукава:
Озимина таки взялась на славу,
На золото майбутніх колосків...

Модерний клуб стира стару межу.
Біля дверей — строката плутанина:
Дядьки незграбно вносять піаніно,
Не звиклі до крихкого вантажу.

Внесли-таки. Перекурити звуть.
Один відстав.

І, мов школяр цікавий,

Латунним пальцем раптом дзьобнув клавіш,
І злякано прикрив кашкетом звук...

Отара замела хвостами день.
Промчала листоноша конозисто.
Десь вискнув наполохано транзистор,
Вколовшись об стерню телеантен.

Ні день ні вечір.
Час відпочива
На цій двозначній і непевній грані.
У чоботях і модному реглані
Пішов додому важко голова.

Вмостився день на сідалі.
Пора.
Виходить місяць, як нова монета.
Із Байконура вкоськані ракети
Спинились в узголів'ї школяра...

Через городи сизий, як імла,—
По чарці нелегальній самограю,
Вминаючи нетрудовий окрасць,—
Петляє лисом біль і страм села...

Пірнають в сон натомлені батьки
І матері, як радари, чутливі.
Хова рука, велика і красива,
Щасливий ляк тендітної руки.

Когось на пісню раптом потягло.
Десь забухикав довгожителю глухо.
І стихло...

До землі припавши вухом,
Заснуло враз нароблене село.

А десь в містах,
озутих в дим і скло,
Коли охрипло відспівають треті,
Згорають в творчій полум'ї поети
Безмовно,
щоб не розбудить село...

Воно до світу встало
й почало
Викохувати й годувать планету.
Від міста делікатно одійшло,
Щоб не збудити змучених поетів,
Без котрих вже не проживе село,
Як і поет — без хліба...
Піють треті.

Хліб

Провели в кабінет.

Лик —

Немов заскороджена грядка:

Він з далекого хутора

Пішки прибивсь до Кремля.

Доручила громада

Дізнатись, чи все там в порядку,

Від найстаршого, значить.

Чи все до ладу там, мовляв?

Він сідає за стіл,

Непоквапний, незграбний, як брила.

Так сідають до столу

Мільйони трудящих людей.

Помолившись про себе

До бога, щоб дав йому сили,

Починаючи здалеку,

Тужну розмову веде:

— Розумієш, Ілліч,

Не туди воно гнеться, їй-богу.

От, приміром, узяти

Хоча б і у нашім селі:

За царя моя нивка

Кінчалася за порогом.

Зараз землею дали,

Так у місто забрали хліб.

Розумієш, Ілліч,

Ми ж не просимо божого раю,

Нам би тільки попробувать,
З чим той їдять коровай... —
І дивився на Леніна
Третий, стривожений ратай,
І були в нього вельми
Нехитрі й пекучі слова.

Відказав йому Ленін:
— А чим я зарадити можу?
Ну, скажіть мені: чим?! —
Хлюпнув зойк ув очах і погас. —
Ви не чули хіба,
Що вмирає без хліба Поволжя?..
Розумієте... діти!..
Вмирають без хліба у нас.

Розумієте: мертво
Кричать поїзди і перони,
А страшна голодуха
На цвинтар міста жене.
Зараз хліб нам потрібний,
Як мир, як свинець, як патрони!
Нам без хліба, товаришу, смерть.
Розумієш мене?

Мовчки слухає ратай,
І вірить, і трохи не вірить,
І підважує мозком
Брехні й побрехеньок баласт.
— Ми, товаришу Ленін,
Народ, пробачайте нам, сірий.
Нам би хліба й до хліба...
А так ми, звичайно, за власть.

І, відкланявшись ревно,
Уже до порога рушає,

Заховавши тривогу,
Неначе зернину в ріллі.
— Може, вип'ємо чаю,
Товаришу, за звичаєм?
Бо дорога далека...—
Підвівся з-за столу Ілліч.

...Обережно поклали
На стіл перед ними скорину.
Пересохлу, аж сіру —
Сірішу святої землі.
Придивився оратай
І злякано вихрипів: — Сину,
Ти скажи мені, що це? —
І Ленін сказав йому: — Хліб.

І побачив оратай,
І раптом побачив оратай,
Що обличчя у Леніна
Жовте од втоми, як віск,
Що блаженський костюм його
Зліва, над серцем, полатаний,
Що синці прозирають,
Як рани глибокі, з-під вій.

...А на сходці в селі
Він піднявся, похмурий і грізний.
Кресонувши очима
В пришиклі ряди жупанів,
Він охрипло сказав:
— Отака моя, хлопці, пісня:
Признавайтесь, де хліб,
Та не гузайтеся довго мені!

І, покликавши в свідки
Ісуса і матір божу,
Він таке їм прорік,

Що малим і паперові зась.
Повернувсь до голоти:
— Ви чули: вмирає Поволжя,
Розумієте... діти!..
Вмирають без хліба у нас...

І тоді жупани
Заганяли в утинки патрони...
І знамена із креном
Схилялись на груди бійців...
Та летіли в міста
Із ядерним зерном ешелони —
Од життя
Повноважні і надзвичайні гінці.

І в дитячих очах
Озивалося небо травневе,
І дівочі уста
Розтулялись, мов дива малі.
І котилось над містом
Пахуче, високе, рожеве,
Тепле сонце,
Як матір'ю спечений хліб.

Долоня

Що було — не вернеться.
Одгуляло. Жовто...
Запливає вересень
у затоку жовтня.
Вересню мій,
веслами весело гребти,
Ждуть тебе на березі
з кошиком гриби,
Чаль хутчій до берега,
бо встає над світом
Із протоки Берінга
скрижанілий вітер.
Ти ховайся у яблуко,
в терен і укріп.
Ти втікай у ямби,
а хочеш — у верлібр.
А як піде з висвистом
завірюха клята,
Попросись у прихисток
під долоню ратая,
Де між ліній світяться
дати і віки,
Де дванадцять місяців
сплять, як малюки...

* * *

Говорили-балакали дві верби за селом.
Потім тихо поплакали дві верби за селом.
А про що,
А за чим,— говорили-балакали, потім тихо поплакали
дві верби за селом?

Говорили-балакали дві вдови за селом.
Потім тихо поплакали дві вдови за селом.
А про що,
А за чим,— говорили-балакали, потім тихо поплакали
дві вдови за селом?

Говорили-шепталися дві топольки гінкі.
Потім тихо сміялися дві топольки гінкі.
А про що,
І чому,— говорили-шепталися, потім тихо сміялися
дві топольки гінкі?

Говорили-шепталися дві дівчини в порі,
Потім тихо сміялися дві дівчини в порі,
А про що,
І чому,— говорили-шепталися, потім тихо сміялися
дві дівчини в порі?

Мабуть, знають о тім лише дві стежини малі,
Що одна — тільки топчеться, а друга заростає вже,
Що одна лиш вибрунькує, а друга усихає вже,
як листок на гіллі.

* * *

Літа вже не мчать,
як лошата прудкі в табуні,
Повільно бредуть, як верблюди в піску
марокканським...
Все легше когось підловити на щирій
брехні,
Все важче купитись на срібну блешню
провокацій.
І вже починаєш не час цінувати,
а *миль*.
Холодний аналіз чуття затискає
в лещата...
Все легше чийсь відступ од юних замрій
зрозуміть,
Все важче і важче той відступ прощати.
На перше захоплення око не вельми
зважа —
Досвідчене око навчилось вивчати
й мовчати...
Все ближче з імлі підкрадається вічна
межа,
Все далі назад відпливає безхмарний
початок.
Не ті уже чари несе проліскова пора,
Не той уже хміль від коси, і краси,
і косинки...
Все рідше від першого погляду серце вмира,
Все більше у ньому примруженої оцінки.

Певніше обходиш ковбані й каміння мулькі.
Обачніші рухи, скупіші і жести, і жарти...
Все нижча відсоток, рокований на помилки.
І так неймовірно зроста
їхня вартість!

СМЕРТІЮ СМЕРТЬ ЗДОЛАВШИ

Балада про першого

Останні позиції
і бліндажі
Розорює ревно Європа.
Лиш він, обійнявши гвинтівку,
лежить
У вічним, як рана, окопі.

Давно просурмили
відбій сурмачі,
Вляглися кордони у русла,
А він не почує —
хоч вічність кричи, —
Вчепившись руками у бруствер.

Над світом новим
молоді ясени
Гудуть в оксамитові дзвони.
З найдальших фронтів
повернулись сини
І всі вже прийшли похоронні.

Лиш він не поверне.
Даремно шукать,
І кликати, і ждати на вісті.
Над ним владарює
останній наказ:
— Ні кроку назад,
комуністи! —

Він весь перейшов
у патрон і клинок

І чарки ніхто не поставив.
Не він підіймався
на сірий рейхстаг,
Щоб прямо спуститися в славу.

Та низько вклонившись
на Ельбу і Буг,
Де подвиг салютом завершивсь,
Врятований світе мій!

Ти ж не забудь
Його...
одного
із перших.

Живим — од полеглих...

Смертю смерть здолавши,

Ми говорити хочем:

— Ви

не забули

наші,

Спалені порохом,

ночі?

Ви,

що родились в мирі,

Після останніх залпів?

Наші шинелі сірі

Сушаться десь на Альпах.

В наших старих пілотках

Носять сини каштани,

Наші цупкі обмотки

Вточені в меридіани.

Нас не діждались сині,

Нас не діждались карі...

В ночі терпкі осінні

Ми залітаєм з марень

Листом із осокорів

В думи дівчат красивих...

Тільки чому ж так скоро

Стали ви зовсім сивими?

А-а, ми й забули.

Стійте,

Як же це ми забули,
Що не дійшли до стрічі
Рівно на відстань дула!

Не доповзли на ліктях...
Трохи...

останні...

дюймами...

Ви ж не забудьте тільки:
Рівно на відстань дула.

Можна було вмирати,
А програвати —
ні!

Виросли куці тайми
В розмір ночей і днів.
Дев'ять свинцевих грамів —
Еквівалент орденів.

На кулеметних спинах
Википіла вода.
Але просить заміну
Не дозволяв суддя.

Все...
Лиш слова, як рани.
В'їлись в сирий бетон:
«Ми не могли програти...
Наші тіла — кордон...

Ми не могли, мій сину...
Ми не могли того дня...
Бо попросить заміну —
Значить,
руки... піднять».

P. S.

Коли розкопали руїни Бреста,
Руки мерців... піднімались...
з гранатами!

Кого лякають обеліски

Одні в атаку ходили,
А інші —
 «ура!» кричали.
... Човнами стоять могили
На вічно сухих причалах.

Та все відійшло.
 І клопіт,
І сльози розлук, і лихо...
Вернулись одні з окопів,
А інші — зі шпарок тихих.

Змішались. І навіть зблизька
Ти їх розрізнити спробуй.
Хіба що сумні обеліски
Між них — межовими ромбами...

Що ж,
 павшим за праве — слава.
Живим — про живе гадати:
Дітей світлооких бавить,
Ліпити, тесать, копати.

Усяк собі вибрав діло
По серця свого призову:
Одні видають вугілля,
А інші — словес полову.

А сонце медаллю блискає
Всяк суцшому на Планеті!..

Чому ж тоді обеліски
У небо стирчать багнетами?
Чому вони по інерції
Ще рвуться на брань велику?
Кому вони цілять в серце,
Мов
 кинуті
 точно
 піки?

Кого вони чорним димом
Лякають на смерть ночами?!
...Одні в атаку ходили,
А інші — «ура!» кричали.

Я ж на мить лиш її зігрію,
Мов, прийду, як стряхне трава».
...Ой куди ж ти ідеш, Андрію,
Та ляна ж твоя голова?!

А коли він став на помості,
У віконний постукав хрест,
Уповзла в прогалину совісті
Спеціальна команда СС.

Ех, Андрію, пропаща юність!
Хто простить тобі відтепер:
За один за твій поцілунок
Півзагону цілує смерть.

3

Бій пронісся, як шквал,
Як залізний смерч.
Половина — відійшла.
Половині — смерть.

4

Чотири члени трибуналу
Схилили голови свинцеві.
Чотири
 члени
 трибуналу...
А п'ятий —
 серце його.

...Ех, Андрію, душа загону...
Прохрипів командир:
— Підійди.—
...Ех, Андрію, руса краса...

— Вибирай сам,—
П'ятий член трибуналу —
Серце його —

наказало:
«Смерть».

Одвернувсь трибунал.
Тиша німа.

Прохрипів командир:
— Проти?
...Нема.

Поклади, Андрію,
свій автомат.

Підбери, комісарє, хлоп'ят,
Щоб... не мазали.—
...Кресонув снаряд —
чотирьох зразу.

А п'ятий — живий.
От тобі й касація:
Командирова рука —
На гілляці.

Комісарє, сигналь:
— Перебіжками невеликими! —
Залишивсь трибунал
Під осиками.
Навіки.

5

Він за ними біг,
як собака,
По ярах і лісах.
І просив, і плакав:
— Розстріляй, комісар.

Він і зараз ходить,
Тужний, як осінь,
Він свої нагороди
На грудях не носить.

Бо вони — як вогонь.
Він не сміє торкаться їх...
П'ятий член трибуналу —
Серце його —
Не підписало
Касації.

Щоб тобі в узголів'ї стати.

— А я ж, мамо, не сплю.

Знову хтось тобі

Переплутав усе на досаду.

Просто ми залягли з комунарами.

Бій

На останній нас жде барикаді.

Передай: я ще витопчу сивий спориш

Молодими прудкими ногами.

Не сумуй, що барюсь, я ж тримаю

Париж

На раменах і совісті, мамо...

Вітер м'яко згорнув туман, як парик,

І поклав сушитись за обрій.

...Ти не спиш, Париж?

Ти задумавсь, Париж?

Ти подумай, Париж...

Це добре.

Балада про картузи

Планета сива над віками крутиться,
Линяють дні, і пахне сіножатя.
Усе живе будується і крушиться...

І тільки
їм
призначено лежать.

А вони ж бігли землями і водами
На тричі смертю хрещені вали...
Тепер вони, як у поетів водиться,
Ромашками
у полі проросли.

Палає світ хустинами і блузками,
Модерно грає в кольори лавсан.
А їх прості
бавовняні картузики
У сінях прицвяховані висять.

Їм не намацать філософським посохом
Абстрактних істин невидиму грань.
Відкрити встигли стрижені філософи
Одну-єдину істину:
— Ура!

По них лише зозулі прокукукали,
Навіть могил по них...

Та все ж таки
Вернулись матерям листи заблукані
І в комсомол — прострелені квитки.

Ну от і все... Та вічна діалектика
Нам стука в серце пальцями золи:
Вони лежать за далями далекими
За те, що ми танцюєм на землі.

Ну от і все...

А в матерів згорьованих
Немає навіть знімка для сльози.
Тому й висять картузики бавовняні
На білих стінах замість образів.

Відлуння

Якби ж було можна
сховати луку до конверта (...конверта...),
Ми стільки б такого узнали,
чого ще не знаємо (...знаєм...).
А то, розумієте, постріл останній —
і мертво (...і стерто...).
Умерла луна. Хтось глухо упав.
А відлуння немає.

— Патронів — по три. Безкозирки — за пояс! —
команда (...шаланда...).
Остання атака. Остання цигарка.
І поїл (...в окоші...).
— Хто вийде живий —
хай розкаже в бригаді (...балада... лада).
— То що — докурили? Прощай, Севастополь...
Прости, Севастополь...

Ніхто не пройшов.
І в тому була своя правда (...і право...).
Луна заблудилась навіки в глухих катакомбах.
Зоставсь тільки захід,
як жалібний прапор (...над прахом...).
До чого тут прах,
коли їм насудилася бомба?!
Одна на усіх.
І просто як знала: під ноги.
Зраділа — аякже!
Аж землю підкинула гірко.

І все. І нічого.

Умерла луна. І — нічого...

Ну як же — нічого,

як в мить оту скрикнула жінка —

І ти народився.

Ти — сірооке відлуння...

(Серед них один сірі очі мав. Сірі очі мав. Сірі).

Золоті ворота

Під Золотими воротами...

(Рота —

за ротою.

Рота —

за ротою...)

Під Золотими воротами

Липи лапаті

танцюють з каштанами.

Над Золотими воротами

Котиться сонце,

мов диня баштанами.

Під Золотими воротами

Мила малеча лепече

і...

(Рота —

за ротою. В землю — по плечі.

В шанці...)

Під Золотими воротами

Мила малеча

лепече і кублиться.

Під Золотими воротами

Ми зупинились,

од щастя розгублені.

Ти цим каштанам — ровесниця...

Так мені хмільно, і сонячно так мені...

(В землю — по плечі.

Ракети — в ракетницях...

Стихли перед атакою).

Ти цим каштанам — ровесниця.

Так мені хмільно
і лагідно так мені.
Очі твої перевеснені,
Сповнені зваби
і лячної темені.
Під Золотими воротами
Горнуться липи лапаті
до тебе...

(Рота —
за ротою. Рота!!!
Ракета — під небо.
Дніпро закипа.
Перший... чи сотий упав...
Вже на тім боці —
І радість, і сурми.
...І сумно.
І сонце в чиемусь веселому оці,
...І сонце в чиемусь осклілому оці,
І жалібні марші...)
Боже, я марю?! Чи, може, ти мариш?
...Знаєш, а все це — не тільки наше.
Все це — було вже чиесь.
Було... чи є?
Наше... чи їхнє?
Під Золотими воротами
Давні сліди чиесь тихнуть...
У мене під серцем...
печуть...

Про середину

З усіх надбань людського досвіду
Одне,
стабільної ваги,
Не підлягає змінам досвітоків
І примхам лівої ноги.

Довічну мудрість зосереджено
У непохитний припис цей:
«Немає у житті середини.
Є тільки фланги, й тільки — центр».

...Бо яось на плацу зволоженім,
Де кулемети зусібіч,
Тринадцять молодих заложників
Зі смертю стали віч-на-віч.

А смерть була з арійським профілем,
Носила вензелі «СС».
В її очах, манірно-проханих,
Дрімала голуби́нь небес.

Той офіцер любив доконаність
І в одязі, і... взагалі.
І певен був, що узаконений
На цій розхитаній землі.

І діло знав!..
Як личить скептику,
Він не мінився на виду,

Коли на черговому смертнику
Спинявся його вибір:
— Du! *

Сьогодні теж з оцих рокованих
Обрати саме одного
Покладено і заплановано
На інтуїцію його.

А той один між флангів присмерку
Метавсь і долю кляв гірку,
Що на приціл прямого присуду
Впіймала вперше на віку.

Він і раніше вельми сердився,
Коли ішов на «так» чи «ні».
І норовив знайти середину,
І тим тримався на коні.

Та нині смерть над світом правила,
На долю встановивши ценз
Єдиний —
з лівого до правого,
Не обминаючи і центр.

Було од чого розгубитися!
Бо смерті з тисячами дул
Не вкажеш, де їй зупинитися,
Щоб проколоти пальцем: — Du!

Але і тут, уже затюканий,
Коли вже смерть за комірцем,
Він все ж усвердлився гадюкою,
Когось відтерши,
прямо в центр.

* Ти! (Нім.)

...Мав офіцер одне захоплення
(Він марив сценою колись):
Любив зіграти маску втомлення...
Та нині й справді утомивсь

Від трафаретів:
 кожну акцію
Кінчала куля — не інак.
І, взагалі, ця клята нація
Хоч і вмирала,
 та не так,

Як би того йому хотілося:
Щоб зойки і мольба при цім.
Та де? Межи очі дивилися,
Неначе брали на приціл...

І настрої був, як після хворості,
І дощ підмочував ефект.
І обвисало не за формою
Його високе галіфе.

Тож, власне, гра була завершена:
Бо він, аби не гаять час,
Одразу вибрав справа першого,
Що надто впевнено тримавсь.

Відтак, уже лише за звичкою,
Він міряв посірілий плац.
Хоч знав, що це мовчання вивчене
Не розітне ні зойк, ні плач...

Аж раптом щось таке з'явилося...
Такого досі не було.
Воно у центрі народилося,
І ворушилось, і росло.

Були то очі, жахом білені,
Уперше він такі зустрів.
Вони металися і бігали,
Вони втікали в хащі брив.

Вони просили, вони плакали
І скавучали із орбіт.
Двома побитими собаками
Повзли покірно до чобіт.

Волали: — Плюй на нас багнукою,
Онучі нами просуши!
Топчи, як хочеш, закаблуками,
Але за це живим лиши!

Це так хилилось до сенсації,
Так з норми випадало це,
Що офіцер аж кляцнув пальцями
І рушив переможно в центр:

Бо хоч один — із сотні, з тисячі! —
А все ж таки він виграв бій...
Та нагла лють, на скроні тиснучи,
Спинила очі голубі.

Є гідність, зрештою, й у ворона.
Своя і в офіцера є:
Він все ж хотів зламати в о р о г а,
Який би мав л и ц е с в о є.

Бо справжня радість просинається
Від споглядання з висоти,
Коли характери ламаються,
Що мають гідність і хребти!

А тут було щось неокреслене,
Якесь тваринне, далєбі.

Воно звивалося улесливо,
Хвоста кусаючи собі.

Були то очі, жахом білені,—
Уперше він такі зустрів.
Вони металися і бігали,
Вони втікали в хащі брів.

Вони просили, вони плакали
І славучали із орбіт.
Двома побитими собаками
Повзли покійно до чобіт...

Дванадцять, як завжди, нахмурено
Пекли очима револьвер...
І він відчув себе обдуреним,
Як ще ніколи дотепер.

І, масці зрадивши цяцькованій,
Позеленілий на виду,
Він ткнув у погляд той зацькований
Не пальцем —

п'ятірнею: — Du!!!

Антитези

І от я іду по землі.
А земля — кругла,
М'яка, мов гумовий м'яч
у дитячих руках.
Та от я іду по землі.
А земля — квадратна,
Холодна, немов плита
однієї з мільярдів могил.

І от я іду. А земля —
як мати щаслива,
Коли її діти
качають в долонях м'яч.
Та от я іду по землі.
А земля — як матір,
Що всипала попелом коси
над криком могил.

І от я іду по землі.
А земля — як пісня
Над хмелєм осінніх
багатих, бучних весіль.
Та от я іду по землі.
А земля — як реквієм
Над горем обірваних
кулями сподівань.

І от я іду по землі.
А земля — блакитна,
Бо очі усіх коханих
од ніжності голубі.

Та от я іду по землі.
А земля — сиза,
Бо очі у всіх загиблих —
як попіл померлих багать.

І от я іду по землі.
А земля — цільна,
Опукла, мов яблуко,
як у Сократа чоло.
Та от я іду по землі.
А земля — покрайна,
Мов карта військова
у маніяка на столі...

— Для чого ж тоді на Ельбі
поклали ви круглі голови?! —
Кричить нам у вічі земля
ротами траншей.
— Для того, — відповідаємо, —
поклали ми круглі голови,
Щоб кругла, як м'яч, земля
не захолола в квадрат!

Дискусія з глобусом

Продираюся полозом
Крізь міста і ліани рік,
Посковзнувшись на полюсі,
Падаю на екваторі,

А тебе все нема,
Зачепилівко.

Тільки глобус поголений,
Набік схиливши голову,
Іронічно буравить зіницями
Респектабельних міст і столиць:
Мов, по наших масштабах
Вроді й нема Зачепилівки.

— Як це так,
що нема Зачепилівки?!

— А отак! Випадає з каталога...
— Та плювать мені на каталоги,
Коли я реально — не в сні —
З пацанами хвацько катався
На соняшничинні.

Коли мазали баба наші
До великодня около,

І корови несли із наші
Вим'я, сповнені молоком,
Коли сонце кружком макухи
В сорок шостім котило в полин,
І ми землю, як жорна, рухали,
А як рухали — отже, й жили.

Отже, є і була Зачепилівка!
Але глобус круглоголовий,
Уявивши, що він і справді
Ледве чи не сама Земля,
Одвернувся і прорік пихато,
Що, мовляв, він і так навантажений
Океанами, і хребтами,
І державами із столицями,
І містами багатомільйонними,
А дрібниці на кшталт Зачепилівки
Взагалі не цікавлять його.

— А хіба це дрібниця,
коли
Моя мати побожно надвечір
Дістає з голубої печі
Повновидий, як місяць, хліб!

А коли вона ранком гожим
Із тітками іде на пар,
І незмінна її сапа
На ручний кулемет похожа!

Що ж, виходить, тобі дорожчі
Алабама з Йоганнесбургом,
Чи Дахау із Бухенвальдом —
Чорні тавра на робах убивць?
Чи Монако — дешева наклейка
На валізі у картяра?!

Але що я тобі доводжу,
Паперова твоя голова!
Бо хіба тобі зрозуміти,
Що, можливо б, сьогодні щезла
Не одна з твого лоба столиця,
Коли б мати моя у червні

Мого батька не провела,
Щоб вдовою тепер сивіти;
І коли б зачепилівські хлопці
Не лягли тоді нагло навзнак
Під Варшавою, на Сапун-горі,
Вподовж Ельби і під Берліном.

Не вернулася рота в село:
В сіру землю пішли — не в мармур.
Може, хтось і намарне...
Та без роти тої не було б
Ні дивізій повних, ні армій.
А без армій тих не було б
І Останнього Залпу.
Вірю в пам'ять і серце людське:
Десь на теплих його півкулях
Є село моє —
Зачепилівка!

На що схожа мушка

Я зробився п'яним від ноктюрнів.

Ти над теоремами облис.

...А мушка схожа

на мініатюрний,

На мініатюрний...

обеліск.

Астроном обчислить пляму кожному.

Малярю б ті плями побілить...

А над обрієм тінь хитнулась,

схожа

На мініатюрний обеліск.

Ах, мене цілують сині хвилі.

Ти цілуєш

хвилі чорних кіс...

А мушка

тихо зупинилась,

Взявши сонне сонце

під обріз.

Може статись:

в полудень безхмарний,

Коли сонце виспіє, як ром,

Він

переверне у зубах сигару

І обніме пальцями

курок.

I

з холодного,
як лінза,
ока,
Перемножений на мислі злі,
Із мініатюрного
вижене високий

Всій
землі...
останній...
обеліск.

Я б хотів
п'яніти від ноктюрнів,
Потопати
в хвилях чорних кіс!
...Але мушка схожа
на мініатюрний...
На мініатюрний
обеліск.

Пароль

Де ви, збратані славою інтербригад
Під знаменом, осколками навпіл
роздертим?
Що одних записали у вічний квадрат
Непорушно німі
фотографії смерті;

А живі одійшли —
не спалили мости,
В Сарагосі лишивши і серце, і друга...
І приходять в полтавські чубаті хати
За Мадридом далеким
поранена туга.

І статечні дядьки
молодіють на мить,
Розчахнувши у темінь прокурені
спальні,
Де, мов докір спинилася за ворітьми
Залечалена ніч
із очима іспанки.

І вчувається їм на атаку сигнал
Крізь кордони й літа, крізь в'язниці
й могили...
Посивілі солдати вручають синам
Як пароль на тривогу — Іспанію милу.

Я не можу тебе обняти

I

В ніч кохань, на жагу багату,
Коли навіть цвітуть корчі,
Я не можу тебе обняти,
В мене куля в лівім плечі.

...Як вели його ранком сивим
На останній земний рубіж,
Од розпуки всихали оливи,
І стогнали від горя дуби.

І хитнулась стіна тюремна
Від сухого, як стріл: «Ведуть!»
І ховали останки темені
Двадцять сім воронених дул.

Розстріляли тишу громами
Двадцять сім металевих смерчей:
Двадцять шість — у життя Грімау,
Двадцять сьомий — в моє плече.

І від того в цю ніч багату,
Коли навіть цвітуть корчі,
Я не можу тебе обняти —
В мене куля в лівім плечі.

II

Солов'ї за твоєю хатою
Заплітають кохання в хміль.

Тривога

Матері

Серед ночі,
як вляжеться нервів і пристрастей вихор
І радисти замкнуть на ключі телеграфні
ефір,—
У свідомість мою
нерозгадним для розвідок
шифром
Б'є депеша Тривоги
крізь темінь густу, як графіт.

Я щоночі вдивляюсь
в застигли віконні екрани:
Крізь історії пил,
крізь розпачливий вереск
війни
Силуетом Діаса і Лорки ти стала,
Іспаніє,
На безхмарному небі моїх наболілих
зіниць.

Б'є Тривога!
Я знаю: в призначений долею
вечір
Напророчать дорогу мені
три зозулі в саду.

І, як плащ матадора,
накинувши небо на плечі,
По маршрутах Тривоги
з Україною в серці піду.
Ви махніть на прощання хустинами
білими, чайки,
Може статись, що я
притомлюсь на чужій стороні...
Андалузька гітара
зітхне наді мною печально,
І, як зігнута шпага, впаде мені місяць
до ніг.

Я не можу не йти!
Не тужи, не жалій мене,
мати,
За бар'єрами мук,
за іржавими
пирмами грат
Жде Республіка нас,
арештована в тридцять
дев'ятім,
Заховавши надію в могилах інтербригад.

Серце, в путь!
...А тобі на розраду у сивому горі
Я лишу на причілку,
де маки багряно ярять,
Романсеро циганські
зеленочубого Лорки,
Ти ж мені подаруй
на далекі шляхи «Кобзаря».

Я пройду! Проповзу! Я прорвусь
крізь капкани охранок

І під мури в'язниць,
 під дволику елейність церкв
Підкладу своє серце,
 заряджене ураганом,
І своїми ж руками
 рвону вибухове кільце!

І на тому камінні,
 де серце моє розколося,
Похитнувши на вибухах
 місяця срібний ковчег,
На високих вітрах
 зашумить українська тополя
Голубими листками моїх і твоїх очей.

...Серед ночі,
 як вляжеться нервів
 і пристрастей вихор,
В материнські надії,
 у чисту криницю журби
Тихо ввійде вона
 нерозгадним для розвідок
 шифром,
Від єдиного сина
 остання депеша Судьби.

Ти накинеш хустину
 на свій старомодний очіпок,
І незнана тривога
 торкнеться твоїх долонь.
...А під ранок тобі
 на розписанім сонцем причілку
З чорнозему полтавського
 зійде іспанський лимон.

Пальці і патрони

Як ударили дзвони та заплакали,—
Небосхил загойдавсь.
Гей, збиралися люди перелякані
На церковний майдан.

А на тому ще й на майдані славному
Бунтарі стоять.
Сорочки їхні, кров'ю закривавлені,
Мов корогви, горять.

А що руки їм, путами закручені,
Мертвим віттям висять.
А що очі їх, в муках перемучені,
Чорним горем струмлять.

Під полковником вороний зміюкою
Гривою стриже.
У полковника добра нагаюка є —
Розсіче ножем.

У полковника добре намуштрованих
Козаків загін.
І серця їхні, й совість зашнуровані
В ременяччя тугі.

У полковника вусики окреслені —
Дві гадючки злі:
— Ну, так чим воно, бидло неотесане,
Пахне панський хліб?

Що ж замовкли ви, що ж ви похилилися,
Чортові сичі?!
Розкажіть мені, як ви нагодилися
До панів вночі.

Як в покої ви півника червоного
Вкинули під хмиз,
Як повісили пана уродзогого
Головою вниз?!

...По руках били, ой, били по рученьках —
Плач по світу йшов,
І у жилах їх, долею покручених,
Закипала кров.

Не орати їм та вже ж і не сіяти
Зерно-золото —
Поламали їм пальці чорні іроди
Кінським копитом.

Поламали, притоптали дзвонами...
І жахнулись: — Боже! —
Почали рости із могили патрони,
На ті пальці... схожі.

XX вік і Гамлет

Умирало сонце...

важко... червоно...
І коли останній промінь зблис,
Жовтий місяць Йоріковим черепом
Над моєю думою завис.

Вийшов Гамлет з древнього туману
Тихо і повільно, як журба.
Чорним знаком вічного питання
Перед ним схилилася верба.

Суть його, як істина в корані,
Схована у вигинах кори...
Мо', хоч ви на прокляте питання
Відповідь дасте,
товариш принц?!

Але він мовчить. І в димній думі
Його очі голубі мовчать.
Первозданним і одвічним сумом
Ллється плащ із білого плеча.

Я до тебе вийду,
поруч стану.
Ти повір мені, як в «Отче наш»:
Чорний знак одвічного питання
І мене вербою протина.

Тінь і світло. Спалахи й падіння
Не міняють суті у віках.

Гонг

Диптих

I

Команда звивалася в плутанім танго,
Команда забила в глуху оборону.
Атаки противника центром і флангом
Скипали й ламались об греблі бетонні.

Команда хитрила.

Тягла, мов лисиця,
Розпушений хвіст крізь секунди
й хвилини...

У тренера посмішка
грала
на вилицях,
І квіти цвіли капітану в корзині.

Та раптом противник пройшов
крізь заслони,
Каскадом фінтів сколихнувши овацію,
І м'яч, мов ядро, прошипів над бетоном,
Поставивши крапку у «мертвій дев'ятці».

І разом із криком розпачливим:
«Гол!»

Мов реквієм, впав на розгубленість
гонг.

Команда схопилась!! Рвонулась!!!
...Та пізно:
На тлі циферблата логічно жорстокім

Дві стрілки, підвладні законам залізним,
Рубали хвилини мечами Дамокла.

Сирена повисла фіналом над танго,
Спинивши удари середні і дальні.
...Стогнав капітан, прихилившись

до штанги,
І тренер ковтав валідол машинально.

Натомлене поле квадратилось мляво,
Мов кинута карта пікового туза.
Болільники мовчки вставали із лавок,
Презирливо сплюнувши в пил:
«Боягузи».

II

Вже так він беріг свої чисті манжети
Від сонця і зливи, од пилу і поту!
В натертім до лискоту люстрі паркету
Фігура його вкарбувалась, як ф'ото.

Внизу пульсувала сувора буденність
У венах провулків, в артеріях-ріках.
Він сонно дививсь, як несли на раменах
Натомлені теслі мости у Велике.

Він хитро чекав.

Він далеко накреслив
Межу, від якої вступити на сцену,
Чатуючи мить із вікна, коли тесля
Останній прогон понесе на раменах,

Щоб вчасно проскочить на пальцях
безшумно
По свіжих прогонах, немов на паркеті,

І стати попереду в чистім костюмі,
Жбурнувши красиво над маси манжети.

Та раптом на всі розрахунки його,
Мов реквієм,
впав розпанаханий гонг.

Він кинувсь од вікон! Рвонувся!!!
...Та пізно:

На тлі циферблата логічно жорстокім
Дві стрілки, підвладні законам залізним,
Рубали хвилини мечами Дамокла.

Портъери стелилися креном скорботним
На люстро паркету, до лискоту строге.
...Лежав він, мов кимось загублене фото,
Не змігши узять Рубікону порога.

Мій борг

Я тим уже боржник,
що українець зроду:
Бо доля, певне, в гуморі була,
Коли у посаг нам давала землю, й воду,
І голубого неба в два крила.

Мій ситий чорнозем плодючий, наче жінка.
Історія глибока, аж отерп.
Це, мабуть, тільки в нас
на золоті обжинки
Завжди напхваті
зі сміху литий серп.

Зайди в моє село — куди твому едему:
Ставок. Хрущі. Гаїв зеленограй.
А молодик такий, хоч зараз в діадему
Даруй своїй Чурай.

Багата моя Січ була не п'яним скопом —
Могутніми синами! І коли
Панічно борсалась перед врагом Європа,
Я вислав їх на смерть,
щоб ми і ви жили.

Міцнюща моя кров! Жаркіша від огнива.
І, певно, недарма татарський людолов
Вогонь моїх дівчат висмоктував хапливо,
Щоб освіжить свою уже осінню кров.

Женуть потужний сік мої гучні городи
В округлість кавунів, картоплі й цибулин.
Заходь і вибирай, як в тебе недороди.
У двері входь.

У вікна вже були.

Я — всесвіту боржник: не кожному вточило
Такого, як мені, пісенного вина.
То пригощаю: пий і прилучай до сили,
Хмелій і веселій — доволі вам і нам.

Не кожному така судилась

вечорова

Тужава туга — неба досягти.
То я подарував у всесвіт Корольова —
Нехай і вам щастить безмежжя осягти.

Ні, я не обраний на ролю месіанську.
Усе, що мав, і все,

що на віку

Дісталось мені від долі-посіванки,
Несу його на спільну толоку.

Це щастя — мати у вселенськім домі
Свої борги і місце у строю...
Я всесвіту боржник!

Але комусь одному —

Не був. Не є. Й не буду.

І на тім стою!

Триптих пильності

I

Під колесами
 сивий асфальт бурлить.
Гомонить, гоготить і мовчить
 Берлін.
Теплим літєплом
 хлюпає сміх на дівчат...
В крематоріях печі
 чавунно мовчать.
Урочисті бабусі
 гойдають внучат...
Їх діди під Полтавою
 криком мовчать.
В чорних нішах рейхстагу
 шугають сичі...
Під гранітною брилою
 Тельман мовчить.
Б'ють годинники північ,
 вкладатися час...
На губах у коханих
 цілунки мовчать.
Спи, Берліне,
 на білих хмаринах перин...
Тільки б совість твоя не заснула,
 Берлін!

II

Тихо спустивши порт'єри сірі,
День переходить в останню фазу...

Бродять по Веймару Гете і Шіллер,
Бродить по Веймару стомлений Фауст.

Що ви шукаєте, душі бентежні,
В цьому дарованім богом осонні?
Раю земного?

Стривайте, а де ж ви
Ліпшого знайдете од Саксонії?
Краще вертайте додому...

Смеркло.

Далі не треба.

Куди ж ви... в провалля?!
— Пекло? — спитали.

— Аби ж то пекло!

Там... Бухенвальд.

III

Темінь, неначе вогка промокатка,
Випила день

і вмирає, приречена...

Не сплять провокатори!

Не сплять провокатори,

Кулі не сплять,

Німеччино!

Але докрушує

кригу темені

Дзвін Бухенвальду розпечений.

Ранок сурмить, Німеччино!

Вірю в твій день, Німеччино,

Зачатий на крові Тельмана!

НА ЛІНІЇ ТИШІ

Цикл

1. Молитва

Як нас опівночі в колисці Землі
Зів'ялі вітри заколишуть,
Виходять суворі мої кораблі
На лінію тиші.

Така вона тиха, незримо тонка —
В одну волосину.
Не здумай її необачно торкати,
Не здумай — як міну.

Хай спить товариство мов молоде,
І небо... і вишні...
Немов намистина, нанизаний день
На лінію тиші.

Вона не розсиплеться в сірій золі
Допоки, допоки
Її напинають німі кораблі
На щогли високі...

Кохайте жінок, випивайте із днів
І сльози, і роси,
Допоки тривожно по тихій струні
Ступають матроси.

Обдурюй на гріш, віддавай у сто крат
Свободі і зорям,

Допоки на бомбах сидять після вахт
Мої комендори.

Моліться ж на них і за них на землі,
І праведні й грішні,
Щоб так і ходили німі кораблі
По лінії тиші.

2. Мічману Нетудихаті

Йшов козак з великого походу,
Чорний вус обвис і зажурився.
Туга йому в серці верховодить:
Це вже, небораче, й одходився.

Трапився йому в останнім герці
Яничар гнучкий, немов гадюка.
Мірівсь ятаганом в оселедця —
Встиг, паскуда, черконути руку.

Проводжало товариство з Січі,
Кошовий поворухнув бровою:
— Чень, одвоюявся, чоловіче,
Так з дівками саме час до бою.

Віз козак з собою не дукати —
Чорний вус, шаблюку та пістоля,
Зупинивсь на узбережжі поля,
Що котило тирсу на Диканьку.

Як поклав за вухо оселедця —
Не в одної защеміло серце.
Взяв собі він дівку небагату,
Заходився хату мурувати.

Озирнувсь, прискалив око хвацько —
Та й поставив... поперед багацьких.

З подивом Диканька гомоніла,
Бороди хиталися повчально.
Врешті нагодилося начальство
На таке богопротивне діло:

— А чи не задумав ти, лайдаче,
Нам порядки встановлять козачі?
Бо якого ж ото біса хату
Не туди, де людські, випирати?..

Кресонув очищами одчайно,
Аж од подиву пригнулись терни.
Відступило злякано начальство:
Крий нас боже, чи не характерник?!

Так і повелось — Нетудихата.
Бавив землю, молотив пшеницю.
Принадбав синів циганкуватих
Та насіяв дочок смаглолицих.

А як місяць, злізши із стодоли,
Бравсь гострити шаблю до світанку,
Він ішов на узбережжя поля,
Що котило тирсу на Диканьку.

Чорне море ув очах ячало,
Мати Січ гукала у минуле,
Щоб удосвіта ладнати чайки,
А вечеряти уже в Стамбулі...

Сіялись, росли Нетудихати —
Крем'язні, загонисті, затяті.
Пхалися свої й чужі навчити,
Де їм ліпше хату становити.

А вони, хоч засічи ремнями,
Все одно по дідовій рівняли.

Тільки часом, дивна і незвідна
Туга в їхнім серці заговоре,
І не знали, що то голос діда
В їхніх жилах думає про море.

Певно, що купальської години
Дід їм долю угадав по зорях...
У якомусь — не лічив — коліні
Все ж діставсь Нетудихата моря,

По якому одпливли у вічність
Прадідові чайки з-посід вишень...
І стоїть циганкуватий мічман
На тремкій, як волосина, тиші.

Тільки часом, дивна і незвідна,
Туга серце молоде проколе.
І чи зна він, що то голос діда
В його жилах думає про поле?

3. Між спокоєм і тривоною

Між небом і морем, між спокоєм
і тривоною
ідуть кораблі, високою йдуть
дорогою.

Вона пролягає по лінії тиші,
по лінії.
І бомби горби свої мляво колишуть,
і ліньки їм.

І тиша тремтить, як напнута струна
над бандурою.
І чайка летить, і кигиче вона
за бурею.

Просолені дні, вірюганами тижні
пронизані.
В журнал вахтовий черговими по тиші
записані.

Ідуть кораблі, високою йдуть
дорогою.
Між небом і морем, між спокоєм
і тривоною.

*Чорноморський флот,
Н-ська частина.*

Засторога

Завмерли:

партер і гальорка,
й під стріхою хата,

І мати моя,

що пропахла любистком і хлібом...

І лебедем білим пливе синьоока соната,

І лебедем чорним пливе над оркестром

Ван Кліберн.

Здається мені

диригент чаклуном із Багдада...

Приймач одноокий

зітха і розчулено кліпа,

Коли в мою хату

пливе білошия соната

І лебедем чорним

пливе із Нью-Йорка Ван Кліберн.

І трепетні пальці,

як білі русалки, кочують

По чорному й білому

ритмові клавіатур...

Та що це зі мною?!

Я щось несподіване чую...

Тихше. Чую: човга, човга...

Що це? Бавиться чаклун?

Наче величезний човен

Черконувся об чавун...

Пробачте, Ван Кліберн,

це просто од втоми, напевно.

Я слухаю вас

і рояль...

Виразніше: знов і знову
Розрізняю дивний гул.
Глухо бухають пудово...
Дурниці. Галюцинація.
Я слухаю вас,
і рояль поліровано сяє боками,
Мов радник посольський...
Ближче, ближчають пудові
Темпи пульсу в скроні гір,
Сонце, виповнене кров'ю,
Пада, падає...

Та що ж це, нарешті? Вибачте, Ван Кліберн.
У мене, мабуть, температура. Вибачте.
Мов радник посольський
на офіційнім банкеті...

Ні, чекай: та це не жарти —
Вже гримить, як в сто ціпів.
Бачу: рухають квадрати,
Зеленаві, як люпин.
Твердо, різко і оклично
Ближче. Ближчають вони.
Вирізняються обличчя,
Черевики і штани.

Барабани, плями ярі
Очі палять, п'ють і б'ють...
В уніформі ягуарів
Дивні армії ідуть.
Автомати і патрони
За плечима в них висять.
На погонах, на погонах —
«USA».

Ах, тепер я все розумію, Ван Кліберн: твої
співвітчизники зібралися на маневри. Так на
чому я зупинився?

Мов радник посольський
на офіційнім банкеті.
І біла соната...

Але — що це?
Куди вони... стріляють?! Куди-и-и?!

Мені перед очі
химери безформні рояться.
Я сліпну! Не бачу!
Я так ще не сліпнув ніколи!!!
Між нами, Ван Кліберн!
Між нас і твоїм роялем
Упав черевик тупоносий
в чавунних підковах.

Випльовують люто
беззубі стороті ангари
В розколоте небо
з дюралю модерні хрести.
І хижо, й плямисто,
масковані під ягуарів,
Твої співвітчизники
падають з висоти.

Намарне їм кидати
розпач в серця многопуді.
Регочуть гармати,
а музи, як звісно, мовчать.
Лежить серед храму
навиліт прострелений Будда,
І поруч вмирає
навиліт прошитий хлопчак.

Важучим свинцем
налились мої сині зіниці,
Прицільною рамою
стала моя мета.

Я жовкну од люті,
як десь у Ханої зенітник,
І пальці волають
обняти холодний метал.
Так де ти, Ван Кліберн?
Над джунглями і морями,
Під небом печальним
і все ж таки голубим
Вертають в Америку,
схожі на чорні роялі,
Твоїх земляків
занімілі навіки гроби.
Не чую, Ван Кліберн!
Диктують мотив автомати.
На ритмах,
що з жаху поблідли, немов стіна,
Пораним лебедем
тихо конає соната,
І чорний рояль
уже збайдужів, як труна.
В цьому світі, такому дивному,
Де трапляються Гітлер і Гейне,
В цьому небі, такому синьому,
Де літають хрущі й ракети,
Так усе переплутано...
сплутано,
Так усе підозріло зближене,
Що й збагнути нелегко здалеку,
Що висить: автомат чи транзистор,
Що чорніє: рояль чи труна,
Що летить: журавель чи винищувач,
Косарі то ідуть чи солдати?
І тому, щоб лишитись особою,
Я кладу на гашетку пальці.
«Я тебе розумію, сину!..» —
Кричить мені Брест.

КОЛО

* * *

Я в центрі кола, визначенім сонцем,
Заглиблю руку в чорний чорнозем —
І стеля над готичним храмом сосен
Спаде на мене зливою озер.

Я почекаю... Засурмлять джерела...
Ще почекаю... Пісня в мозолях...
І як відчую, що мене земля
Приймає, мов напровесні дерева;

Що вже мене на цифри не розкласти,
Бо пальці переходять у бруньки,
Що маю право на верховне щастя:
Рости, не спрограмований ніким,

Тоді гукну:
— Беріть планети з бою,
Ламайте світ дюралевим крилом,
А я лишуся на землі вербою,
З якої перше колесо пішло.

* * *

Ти гукай не гукай,
а літа не почують.
Все біжать та спішать —
хоч співай чи ридай...
От би взнать: а вони ж хоч човнами кочують
Чи наосліп женуть, як глуха череда?

А навіщо? Хай діти оцінюють чесно.
Ми жили. І дарма, що не всі ми орли,
Як покличуть на звіт,
ми спокійно воскреснем.
Хай Історія судить. Жили, як змогли...

Та воно-то гуртом під Історію можна:
Там — проскочиш, а там — проведуть ордени.
Інша справа — сини. Чи наважиться кожен
З нас воскреснуть,
коли зажадають сини?

* * *

Оспалі віршарі з-за постаментів
Ліниво сварять раціо прогресу:
Мовляв, минулося, коли поетів
Виводили на п'єдестал Дантеси;

Обскубали романтику до фактів,
Нудьга та діловитість.

Ще й не писни,
Коли якийсь прискіпливий редактор
Застрелить твої вірші з самописки!..

Зіпершись ліктем на карниз багетів,
Сміється класик із турбот прогресу.
Отож-бо й є... Щоб заслужить Дантеса,
Спочатку, певне, треба бути поетом.

* * *

...І з черепа п'яного Святослава
П'є вже вино тверезий печеніг.

Микола Зеров

О ви, з одвертим поблиском очей,
Свободи й честі піддані і слуги,
Ви йшли на кривду з праведним мечем,
Нерідко забуваючи кольчуги.

Од власної сп'янівши чистоти,
Себе жбурляли долям на терези.
І нишком посміхалися тверезі:
«Полеглим — слава. Нам — тесать хрести».

І так спадають дні, немов дощі,
Гамують біль...

Та знов на браннім полі:
Сп'янілі часом забувають щит,
Зате тверезі рахівниці —
ніколи.

* * *

Іезуїт цілує туфлю папи,
Навпіл зламавши губи неживі...
А із свічок середньовічних капа
До всього звичний та байдужий віск.

М'який та добрий і до всіх лояльний,
Він бездоганно гра жахливу роль
Ще з того дня, як на руках Лойоли
Сховав під себе лютеранську кров.

Іезуїт до туфлі губи тисне...
А папа зна, що все це —

лише гра.

Та, добре навчений ховати мислі,
Він навіть з богом у покірність гра.

Він грає роль.

А віск байдужо капа.

І, склавши звично руки на живіт,
Не вірить й крихти езуїту папа,
І тим же платить папі

езуїт.

* * *

Усе поспішає: експреси, ракети й смереки,
І тільки хатки припнуті к землі на віки.
Далеко-далеко (те знають хіба що лелеки)
Розкидала доля киптарики і сіряки.

Неонові ночі обох діловитих Америк,
Сіднея й Торонто рекламно чужий колорит...
Гуцули і лемки в гучних сорочках із паперу
Спішать не по-наськи в безжально машинний ритм.

А дні шаленіють в реторті двадцятого віку,
І щось забувається, щось засина й відмира...
Та якось негадаю дух діловий чоловіка
Прониже, прокляне жажка журавлина жура.

І в ночі такі від Чікаго до Щеціна й Гдині,
Від Пряшівських стріх за Сіднея задимлений пруг
Під модним нейлоном застогне лляна Україна
Всіма журавлями, що висповідались Дніпру.

А дні облітають, а ночі згоряють на ранки,
І падають зорі на дно Амазонки й Дніпра.
І щось відмирає, і час заколисує рани,
І все ж таки —
щось не вмира!

Щоб кипів телеграф од тривоги, мов
казан,
Й телетайп захлинавсь кулеметом,
І щоб з ока локатора впала сльоза
На сувору печаль Планети.

...А як хтось запитав, де це я забаривсь,
І чому, й на якій роботі,
Щоби друг мій спокійно тоді повторив:
«Він іще... не вернувся з польоту».

Біла мелодія

Глянув: лелечко, лілії!
Світ мій в білому-білому.
Я в сні?

Ні-таки, ні-таки ж!..

Ліг

сніг... Срібною ниткою
В'ється тиша між вільхами,
Пахне юною вільгістю,
Пахне чистою вільгістю,
Пахне... вічністю... даль.

Небо — вигнутим дзеркалом.
Зорі тонко подзенькують:
«Дзінь-дзінь», — дзвінко подзенькують,
Мов на люстрі кришталь.
Я один,

а тільки тіні бігають,
Сам-один у цій біблейській білості,
Тільки іній невагомо скапує,
Хтось плече моє торкає лапкою.
Хто ж це так голубить лапки лапкою?
Озираюсь —

тільки тінь.

Тільки тінь біла

біло

бігає.

Скік на гілку голубою білкою.
Скік на гілку.

Да скік із гілки...

Гілка в гілку.

І я один.

Тільки вітер вміло

вимуровує

У заметах замок

зачарований.

Так живуть казкові феї в білому,

Ти між ними в празниково-білому

Вийшла, глянула на мене

з лоджії.

Я спинився, наче заворожений...

Десь розтала за туманами лоджія,

Тільки віхола та біла мелодія...

Тільки сніг та біла мелодія...

Біла-біла...

І я — один.

* * *

І звідкіль воно хмара волохатая
Та моє серце тужно облягає?..
— Ох, було б тоді перше, чим кохатися,
Та напиться води аж із Дунаю...

— Та було б, мамо, та було б, розумнице,
Та було б слухать — серце не питається.
А тепер мені тополина вулиця
За четвертою хатою кінчається.

А вже в тій хаті відбули заручини,
Відтюгукали старости з боярами.
І зосталося лиш моє засмучення
На причілкові самотнім явором.

І летять гуси, і летять журавлики,
І літа мої листом осипаються.
Тільки й досі ще молода жура моя
За четвертою хатою кінчається.

І хоч тебе лиш вигадав такою,
Зате й вірнішу тебе не знайти.

Зате я певний: ти, немов сосна,
Чекатимеш на сірому пероні
Навіть тоді, як спиниться состав,
І я уже не вийду із вагона.

* * *

В снах безжурного дитинства смак польоту я відчув:
Аж до сонця головою діставався я тоді.
І, напевне, з того дива став рудий у мене чуб
І лишилися на лобі сонценята золоті.

А вона у білій стрічці в чорному струмкові кіс,
Наче ластівка, од мене утікала і втіка...
Доганяв. Не здоганялось. Чи й наздожену колись,
Бо вона втіка од мене, наче ластівка...

Одлетіли дні за днями. Одлетіли і літа.
Став я важчим — чортів досвід мої крила

запліта.

Я все нижче над землею обережно підлітав,
Наче селезень під осінь, обережно підлітав.

Потім я у снах лінивих не летів уже, а біг.
І вона од мене бігла... так, щоб я догнати зміг.
Тільки знову чортів досвід ліктем товк мене

під бік:

Обережніш. Зирять люди. Доженеш — вони

на сміх.

Все ж одного дня я зваживсь доторкнутись

білих рук:

Її брови стрепенулись, наче крила дивних птиць.
Поманила, обережно озирнувшись доокруг,
І відчув я... досвід жінки в глибині її зіниць.

Я промовив їй «добридень». Проминув і заспішив.
Щось в мені перегоріло до сухого попільця.
І заплакало, забилося давнє й чисте у душі:
Що якби почати знову, я б не прагнув до кінця.

Очі

Лікарю-очнику І. А. Данилевському

Хмари стали на прюзі Альпами,
Взявши небо на гострі піки...
Покладіть ви у шафу скальпель,
Вечір входить в палату, лікарю.

...Це було за далекими гонами,
За крутою грядою років:
Вечір входив у хату стомлено
І вкладався біля порога.

І хиталися зорі над стріхою,
І за кимось гармонь тужила,
І вишнева лапата віхола
Їй на плечі спадала біло.

Ой, ті губи — жага червона,
Призабутих очей глибокiсть...
Це було за далекими гонами,
За крутою грядою років.

А тепер: «Голова стала білою», —
Хтось зітхає злегка романсом,
І лежать твої роки віялом
На дугою вигнутих трасах.

Що ж, отак і приходить вечір,
По-лисячому тихо, без стуку.
І влягаються дні на плечі,
Прикувавши до втоми руки.

Але падає павзнак втома,
Коли пальці ідуть в атаку
На позиції глаукоми,
На укріплення катаракти!

І стають тоді на коліна
Перед ним матері прозрілі,
І любов зацвіта жоржинами
На столі його біло-білім.

Але він посміхнеться звично:
Переплутали, мов, адреси.
І вручатиме медсестричкам
У букетах тривогу весен.

А вітри будуть в шибку стукать,
Що пора вже іти додому.
І лежатимуть його руки
До колін припечатані втомою.

(Ех, коли б мене хтось покликав
Змалювати сонце натомлене,
Я б накреслив долоню лікаря,
Розгорнувши пальці, як промені...)

Хмари стали на пружі Альпами,
Взявши небо на гострі піки.
Засинайте до завтра, скальпелі,
Із палати виходить лікар.

Гомонять хлопчачки про жокеїв,
Про хокей і про лівих крайніх,
А він тихо іде по алеї,
Непомітний,
такий звичайний.

Він іде по асфальтовім олові,
І тікає пільма зі шляху...
А сліпі повертають голову
В бік світанку у синій пляші.

* * *

Світ глибокий, мов колодязь.
Де я в ньому? Крикнув: «Де я!»
Лунко злинуло відлуння
До галактик — од воріт.
Вдалину подаленіло,
Лагідно торкнуло місяць,
Місяць, ніби мандоліна,
Ліна-діна — забринів.
В цьому дивному огромі
Де я? Хто я? — Крапельина.
Крапе... (лине): лина... ина...
Крапка у кінці рядків:
Строго точних — тополинних,
І задумливих — вербових,
І червоних — калинових,—
Крапка я в кінці рядків.

То, виходить, я — кінцевість?
Ні, виходить, я — початок:
Після крапки починаюсь
Я із нового рядка...
Але що це освітило
Весь огро́м посеред ночі?
Що це — сонце серед ночі?!
...Матері виймають хліб.

ДОСВІД

Цикл

* * *

Коли ескадрилья ішла на зближення
з ворогом, командир піднімав
руку особливим знаком,
і в шлемофоні гуло: — Іду
в атаку. Прикрийте мене
з тилу, хлопці.

Я маю на оці, сину,
відкритий бій, де все просто,
хоч і небезпечно. Там кожен
постріл завше доречний
по ворогові і по тобі.
Я маю на оці відкритий
бій, де все зрозуміло, як в детективі:
хто боягуз, хто герой,
а хто в перспективі зрадник.

...Але зараз мовчать гармати,
І в ночах, таємниче прозорих,
Чорногузи на гребінь хати
Виставляють свої дозори.

Стережуть вони літо й осінь
Та приносять дітей в колиску...
Ходить мир, молодий і босий,
Розглядаючи обеліски.

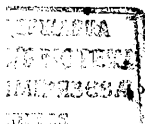
Скільки зелені, стільки й люду,
Стільки ж тонів, як напівтонів!..
Сину, сину! Округлість буднів
Важко втиснуть до племофонів.

Тут не станеш на точнім крузі...
Ось підходять до мене дружно,
Всі як є — в одностроях друзів,
Хоч не в кожному серці — дружно.

Простягають оклично руки
Особливим вітальним знаком.
Тисну руки усім.

А руки,
Розумієш, усі однакі!

...Коли б знати, що мислять руки,
Що замислюють руки...



751412

* * *

Єхидно клять ще молоді міста
Із пращурів, що вийшли з неоліту.
Хизують модою на скло і сталь,
Як підлітки — свободою курити.

Скептично зиркають на постолі,
На древні глеки в стертих монограмах,
На недоцільні румища століть,
Прикриті ситцем охоронних грамот.

Така іронія в скляних очах,
Що хоч бери та через губу цвіркай!
А що і справді молодим втрачать,
Як навіть ще не спромоглись на цвинтар?!

Так легко їм на волі всіх вітрів
Без тягарів минулої образи
Плисти під юним захватом вітрил,
Приймаючи які завгодно назви.

Та з часом трюми сповняться ваги,
На берег спишуть тих, що родовід забули.
І спинять хитавицю якорі могил,
І перші згадки виростуть в Минуле.

Усе те прийде...

Тож діди-міста
Прощають сумно вибрики нащадкам,
Прикривши досвідом наївне скло і сталь
Від катастроф, байдужих і нещадних.

Нехай бунтують — кров ще молода!

Нехай за модою гасають ласо...

Задовго парубкують?

То ще не біда...

Біда — як цвинтар з'явиться дочасно.

* * *

...То був день середини тижня,
А тиждень — серединою місяця таргеліона *.
Сонце проминуло апогей,
І надумав я усі свої помилки покласти на рахівницю.
(Наївний чоловік, гадав у такий спосіб
Застерегтися од повторень!)

Печаль моя глибокая була:
Кружальце до кружальця клав і клав,
Я ще в дитинстві тільки кружеляв,
А вже мені не старчило кружал!
І сірий ляк зашкрібся, наче миша,
І в розпачі рахунок я облишив.

...Сонце вже перетинало видиму грань видноколу,
І тоді вирішив я покласти на рахівницю
Усі свої праведні і правильні кроки.
(Наївний чоловік, гадав у такий спосіб
Заколисати власне сумління!)

Печаль моя — глибока і гірка:
Я так шукав, я так уже шукав!
Не поминав найменшої події,
І танули, як віск, мої надії:
Так мало уродило на кружальці,
Що вистачило б на правиці пальців.

* Одинадцятий місяць афінського календаря,
що відповідає травню-червню,
тобто середині року.

В дитинство закидав по колу сіль,
Вже й до сьогодні власного підходив,
А тих кружал було — що колосків
В лихі роки тотальних недородів.

І страх тонкий прокрався аж у вірші.
І в розпачі рахунок я облишив.

Запала ніч, зловісна, як отрута.
Я ждав... і от — стрибнули з-за куців
Усі мої похибки, яко Брути,
Ховаючи кинджали під плащі.

Стають довкіл так холодно і близько,
Що пробирає кригою ножа.
І піднялося невелике військо
Моїх нехибних кроків і бажань.

Так мало їх, і так багато Брутів!
Та пізно важить: бути чи не бути.

І все сплелось в побоїщі жорстокім,
І бризнула на помертвілий лоб
Гаряча кров моїх нехибних кроків,
Хімічна паста кривних помилок.

Я ж був приречений на кару дивну:
Назвати переможця об'єктивно.

Це мало стати: з тріумфальним виском
Похибки брали гору...

І тоді

Я став на бік свого малого війська,
Проклявши роль третейського судді.

* * *

Зрадити може гвинтівка, кохана
і навіть
Компас, дружина, хоч ти в її вірність затавсь.
Вір
тільки
в пам'ять.
Зраджують пам'ять. Та пам'ять — ніколи.
Затям.

Можна люстерце дурить, і закон — як люстерце.
Смерть навіть дурять, як ставка іде на життя.
Вір
тільки
серцю.
Дурять і серце. Та серце — ніколи. Затям.

Скільки облич приручив, а свого — не впрохати.
Суть не по листю — по кореню мітку веде.
Знай:
не сховатись.
Можна — від когось. Від себе ж — ніколи й ніде.

Пам'ять не зрадить, а серце дурити не стане.
Кругла Земля не сховає, хоч тин городи:
Всі
Магеллани
Звідки рушали, туди й повертались завжди.

* * *

Погоня... І постріл... І змилений круп...
Чорніє на дубі тривічному крук.

Нажаханий вершник шмагає коня.
Насумрений крук збайдужіло куня.

Тривога росте, нависа, як гора.
На грудях у вершника друг помира,

І серце коневе доверщує круг...
Пронизливе око розплющує крук.

Розгублений вершник коня зупиня.
У круковім оці зловтіха зрина.

Товариша вершник на землю кладе.
За рухами крук гострим оком веде.

У вершника мука покраяла лоб.
У крука пожадно розлуцився дзьоб.

Так манить рятунок у вільне сідло!..
У крука повільно сповзає крило.

От-от уже зрада за повід смикне...
Та щось верхівця насупроти жене,

Себе перемігши, до друга бреде.
Розлючений крук за ним оком веде.

Ось вершник до друга припав, як роса.
У круковім оці зловтіха згаса.

Поранений важко лягає в сідло.
У крука охляло спадає крило.

Востаннє під місяцем зблискує круп.
...Куняє на дубі тривічному крук.

* * *

Був чоловік... І — нема.
Як же це, вічний світе?
Вернеться осінь... зима.
Прийдуть весна і літо.
А чоловіка — нема...
Як же це, клятий світе?!

...Грошей не дбав у мішок.
Справно ходив на роботу.
Якось і не знайшов
Дня,
 щоб спочить по турботах.
Що їй — стоїть робота!
...А чоловік пішов.

Ну, не догодиш усім:
Друзі були й набридли.
Надто запеклий сусід —
От уже мав сусіду!
Що там — живе сусід...
Від чоловіка — й сліду.

Щось підупав сусід.
Ходить, цигаркою блиска.
Тихо. Як вимер світ.
Навіть... полаятись ні з ким.
Все-таки був чоловік.
От і нема чоловіка.

Космос в собі дріма.
Діти біжать до школи.
Осінь мина... Зима...
Літо й весна — по колу.
А чоловіка — нема...
Страшно не те, що нема,
А що й не буде ж ніколи!

Вже тих учених — тьма.
Все прояснили на світі.
Ще б їм одне прояснити:
Як ото: був — і нема.
Що вже простіше на світі?!
...А чоловіка — нема.

* * *

Мені на сірому причалі,
Де стільки злизано слідів,
Такого море намовчало
В своїй одвертості сліпій,

Що тільки наслухай покірно,
Лише встигай зважати на те,
Як поміж хвилями то вирне,
То заховається підтекст.

Багатомовно, як з гарему,
З безодні моря долина
Останнє марне «SOS» триреми
І лютий посвист гарпуна,

І гул невольничої Кафи
Спливає, стогне і скорбить,
І дивна мова грецьких амфор,
І сміх накрадених скарбів,

Різким, як автоматна черга,
Наріччям

поціля в злобі
В зеленій касці жовтий череп
З арійським вискалом зубів.

І все це б'ється в круговерті
І навідає звідусіль...
Та з-поміж криків напівстертих,
Чужих погроз, мелодій, слів

Я лиш одне з того мовчання
Без тлумача собі беру:
Високий лет козацьких чайок
І безкозирки чорний круг.

* * *

Коли ти вже на терези двобою
останню сотню кинув, а сусід, що досі
все набивався у брати,
стоїть з військами оддалік і косо
позиркує, як ти стікаєш кров'ю,
і жде: кому ж таки всміхнеться доля,
коли нарешті ти на браннім полі
здолав останнім подихом врага
і ліг спочити, і п'янка вага
тріумфу твое військо розморила,
а твій сусід, що доти
очікував,
спішить до тебе радісно,
і котить
хвалу та з медом і вином барила,
і так вже щиро й міцно обніма,
як друга і на віки вічні брата,—
будь насторожі: чи не приміря він мотуза,
щоб,
коли зморить сон,
тебе, од слави п'яного,
зв'язати?

* * *

Між людей у будні й свята ходить дивний чоловік.
Якось вельми загадково з-під наляканих повік
Його очі непорушні захолили, ніби жерсть.
Щось таке могильне в ньому,
гейби він шукає жертв.

Наче він когось убити ночі глупої рішив.

Наче в нього вже з коліски
Чорний камінь на душі. І той камінь сірим жахом
Визира з його зіниць. Хто погляне йому в очі —
Наче криги доторкнувсь.

Тільки ви його не бійтесь,
не хиліть обличчя ниць.

Пожалійте чоловіка: він в перестрашу загруз.
Він своїм великим ляком вас лякає, далебі.
Якось він себе злякався —

і відтоді десь подівсь.

Пожалійте чоловіка: просто він себе убив.

...Це було у понеділок. Починався новий цикл.

Тіло радості просило — він гукнув на нього: —

Цить! —

Тіло так вогню хотіло — він гукнув на нього: —

Цить! —

У вівторок він піднявся, наче праведна гроза.
Мався шпагою зітерти жирний ляпас підляка.
Та за крок перед бар'єром:

— Змовкни! — честі наказав. —

Де гарантія на виграш? А гляди — здригне рука? —
І од ляку перед боєм всохла назавжди рука.

В середу упала звістка: «Друг-товариш у біді!»

— Виручай! — гукнула совість. — Не спиши, —
промимрив ляк. —

Озирнися, розберися у перебігу подій.

Сім разів одмір, щоб в яму сам не вскочив,
неборак. —

І повисла його совість, вчеплена ребром за гак.

У четвер зустрів дівчину, юну й чисту,
як сльоза.

Щось у ній було нехитре, небуденно-неземне.

Та злякався чистоти він. — Глухни! —
серцю наказав.

І сховав погаслі очі, як монети — в портмоне.

І сховались його очі, як монети — в портмоне.

В п'ятницю крилом журавки мрія кликала:
— Летім! —

Дух одважно стрепенувся, щоб шугнуть у височінь.

— Чи не високо занадто? — смачно позіхнула

лінь. —

Все ж певніш синиця в жмені,

Як у небі журавель. —

Так і є: синиця — в жмені. А у небі — журавель...

У суботу він прокинувся, тільки ж...
не знайшов себе.

«Що воно за чортів батько: де ж це я себе
подів?!»

Страх його зіпхнув із ліжка,

під грудьми захолодив.

Нагло кинувся до люстра — і від подиву затерп:

Не знайшов себе у люстрі. Так натомість,
так зате:

В портмане бряжчали очі, як зелені мідяки,

На стіні чепіла совість — найдешевша між оздоб.

І на вщерть усохлій гілці його правої руки

Дві синиці діловиті порали собі гніздо.

...Це було якраз в неділю —
саме викінчився цикл.

Страх у ньому, як вельможа, своє тіло розпростер...
Тільки ви його не бійтесь,
на хиліть обличчя ниць.
Пожалійте чоловіка — він не весь іще помер.
Подивіться тепло в очі: десь на дні його зіниць
Ледве-ледве диха Пам'ять...
Отже, він іще не вмер.

Ніч масок

Панорама

*Розпластавши крилами руки, входить в сон,
як у мертву петлю, випробувач літаків;
по-хазяйськи надійно, мов плуг,
підійма перелоги сну хлібороб;
врешті спекавшись всяких нарад і засідань,
пада в літепло снів любисткових учений,—
засинають натовлені люди розмаїтих професій,
посад і облич. Засинають, хоч різні,
заге щасливі, бо мають своє обличчя —
однакове вдень і вночі, і... навіть у смерті.
Вечір м'яко й нечутно вимикає
опуклу люстру сонця, і коли в ній погасне остан-
ній ліхтарик — заходить Ніч.*

Всепрощаюча Ноче,
доземний тобі уклін
за нечувану розкіш — пірнути в сон,
за розряд електричний цілунку!

Все, що під лінзою денного реалізму
розкладалося на буденну доцільність,
раптом сповнилося тривожної остороги
і значущої таїни.

Навіть подагричні колони, —
ці озуті в чоботища бетонні ноги запізнілої епохи, —
прибрали вишуканості корінфської колони.
Ат, нехай собі тішаються...

Що за сляво магічне у темному борі?
Чи то гупої ночі засвічують свічі ворожбити,
чи, може, то папороть квітне?
Чи поганські боги

на підпільний зібралися мітинг?
Гей, пантруй: а можливо, то духи злі?
Пхе, а то лише пень трухлявий...
Всепрощаюча Ноче, ти надто гуманна,
позаяк навіть пневі даруєш оману —
увявить себе сонцем,
без котрого все б охолело й осліпло.
Ат, нехай собі тішитися...
От прийшов із контори мужчина.
Шоколадна засмага. Високий.
М'язи грають і тверднуть, наче у античного дискобола,
а обличчя сіре й жорстоке, як у вовка,
що загнаний в коло
неминуче повільної смерті.
Мовчки скинув костюм дорогого сукна —
маскхалат найновішого крою,
де на спині жолобиться крам від горба.
Потягнувся розкуто і раптом спинився, вражений,
бо надивав себе у собі справжнього:
високого, плечистого і без горба.
І ліг проти місяця чистого.
І коли по хвилині задихав легко і рівно, як метроном,
обличчя його розгодинилось і повищало.
(Ви погляньте, яке благородне обличчя!)
Він рішуче піднявся над столом і пішов напролом
до миршавого чоловічка,
якого ненавидів чорно, відколи пам'ятає контору:
за мізерність і дріб'язковий садизм;
за його нелогічну вищість,
підстраховану вищим за інші кріслом;
за прокляття — щодня одягати костюм,
де на спині жолобиться крам від горба,
що з'являється кожного дня по восьмій;
і за кару — цідить солодавий посміх,
наступивши на власного язика.
Але, зрештою, досить! Мужчина і муж,

він ступав по крихкому льодкові калюж
перемерзлих од ляку очей
своїх коридорних сподвижників.

І сказав чоловічку усе,
що про нього вистраждав. Обернувся і гордо пішов
поуз власний переляк і шок.

Подивіться — це й де мужчина!

Пхе, так то ж тільки сон.

Ат, нехай собі тішиться...

Ох, ця Ніч, ця лукаво-жагуча Ніч!

...Вона скинула сукню, глуху, мов кольчуга, —
маскхалатик суворий чернечої покори
і класної доброчинності. Вона скинула сукню —
й одразу на волю юним лотосом шия її розцвіла,
і зітхнули опукло високі груди
із диявольським квітом пекучих сосків.

І за мить стала жінкою, молодою, і дужою,
і палкою, і соромливо-пружною
у своїх потаємних і грішних замислах.

І гидливо поглянула на благовірного,
що самого себе розіклав на півліжка,
на розмиту навалою років потилицю,
на зів'яле, опале тіло, що ніколи вже
не запульсує шалено.

Зітхнула стамованим криком самиці
і лягла до нього гарячою спиною,
підібгавши, як хвіст лисиця,
потаємні і грішні замисли.

А коли проспівали другі півні
(десь за тисячі верст у глухому селі),
вона тихо, як хмарка, із ліжка спливла
і полинула м'яко в сусідню квартиру,
де він мешкав самотньо, високий і сильний.
(Коли поблизу він проходив повз неї, її тіло
просилось на волю і плакало.

Але сукня з глухим комірцем,

що підкреслюють мала тверезу розважність жони,
затискає його у кольчугу умовностей.
То невже ці тортури — довічні?!
Одчинилися двері, а він її ждав і жадав.
Ще відчула, як руки його прослизнули під пахви
і пальці пожадно опали
на розпечений сніг нетерплячих грудей — і тоді...
І тоді — пропади воно пропадом все:
і сусіди з сусідками чорноротими,
пересуди, плітки і *певне становище*.
Остогидла щоденна жахлива гра
в добродійність і вірність, але ж —
певне становище.

Пропади ж воно все —
за одну лише мить, за одну тільки ніч
справжнього, хмільного, божевільного!
Цілуй до болю... Бери... Вільно...
Пхе, так то ж лише сон!
Ат, нехай собі тішиться...
Ну ж бо й Ніч, ох, злодійська Ніч!
Без ножа й пістолета роздягає поетів,
королів, королев, домотканих акторів.
В пересічного Савки задерлася майка
аж під бороду. Спить.

Запливає у сон справді голий король,
у сімейних трусах спочивають провидці.
І нарешті сповняють бажання свої заповітні,
які вони вдень, у всі дні убивають,
закопуєть глибоко в серце (*певне становище*):
люто грають в футбол, полуниці шукають,
сучать недругам дулі, збирають гриби,
вудять рибу, стрибають у гречку,
за ларком розливають на трьох у стакани,
що взяли напрокат у німих автоматів, —
одне слово, самими собою стають. І вірять наївно,
що вони обдурили іще один День.

Боже, боже, кого вони дурять?!

День не спить і вночі,

бо його агентура

мовчить

в телеграфних ключах,

в шифрувальних машинах,

у пронизливих очах локаторів

і всезнаючих асенізаторів,

у лукавому місяці,

що забрався на раму віконну

і хихика в кулак:

«Ат, нехай собі тішаться».

Вже сіріє. Останні досьє перший промінь

несе у прокуратуру Дня.

Як він буде судити їх, тонко і гречно,

приховавши в зіницях жорстоку ласку!

Потім винесе вирок незаперечний:

одягати щодня одне одному маски.

Вони ж вірять наївно, що День обдурили,

і спішать одягти одне одному маску:

пень активно трястиме трухлявим плащем,—

це, мовляв, моя мрія — трухлявим бути,

я тим ситий, на інше не претендую.

Подагричні колони ревтимуть охрипло,

що такими й хотіли незграбними бути.

(«Ах, ці різні корінфські —

такі легковажні!»)

Встане сильний мужчина, як Геркулес,

з вольовим і проясненим з ночі обличчям.

Він одягне костюм — і одразу між пліч

в нього виросте горб, посіріє обличчя.

Наступивши підошвою на язика,

він питатиме ніжно мізерну людину,

як здоров'я, мовляв, у дітей і дружини.

І колеги підмуркнуть йому в унісон.

Потім вийде вона обіруч з богоданим,

що нестиме себе обережно, як вазу.
Чорна сукня з глухим комірцем зажене,
як проказу,
вогонь її тіла у карцер умовностей.

Строго плистиме,
як черниця, сховавши під вії гріховну знемогу,
демонструючи вірність своєму чоловіку.
Із сусідками гнівно осудить дівчат,
що цілуються з хлопцями просто на вулиці,
безсоромно нап'явши міні-спідниці:
«Ах, ця молодь сучасна!»

І раптом
її тіло дівоче застогне й заплаче,
коли він поуз неї ітиме на службу...
Починається гра, осоружна, як рабство.
І, прирікши себе добровільно на каторгу,
вони тоскно чекатимуть ночі, як волі,
щоби стати собою...

і вірити знову,
що вони обдурили іще один День.
І не знають, що День вже давно їх вивчає
крізь лінзу сонця

і сміється нещадно, бо правила гри
власноручно і склав, і затвердив, як вирок,—
найстрашніший, який тільки можна придумати:
коли ті, що обдурюють, щиро не відають,
що «обдурений» знає про це наперед
і планує ще з ночі для них цю ілюзію.
День жорстоко сміється, киваючи місяцю:
— Ат, нехай собі тішаться...

.
*На світанні так солодко спить нагомленим людям,
що мають своє обличчя — однакове вдень і вночі,
і... навіть у смерті.*

І вийдуть по музу...

І вийдуть по музу
 майбутні поети
На станції...
А ми хоч в сонетах...
 А ми ж хоч в сонетах
Зостанемось?

Новітній Тичина
 на штампи охриплі
Повстане.
А ми вже архівом...
 А ми вже архівами
Станемо.

Прийдешні Сократи
 до суті ітимуть
Крізь сутінь...
А ми вже перейдем
 і станем клітинами
Суті.

Тому і землю,
 свою землю,
Ми стали,
Що рвались у небо,
 а Землю зорею
Вінчали.

І як на землі б
 не здавалось поетам

Затісно,
Куди б не літали
вони у ракетах
За піснею,—

Все'дно їм до нас
путь-дорога остання
Провисне,
Бо ми тоді станем...
Ми вже тоді станемо
Піснею.

До зали — А

Висока. Чолом — до неба.
Одверта, як білий день,
Виходжу я перед тебе
На сцену, мов під рентген.

Весела і невідступна.
Чутлива, як стетоскоп,
Тебе на м'якинні не купиш,
Не візьмеш в обхід чи в лоб.

На кожну мою удачу
В очах твоїх мідь цвіте.
На кожну мою невдачу
Ти прямо говориш: «Не те».

Коли ж я спіткнусь на кризі,
Коли мене зрадить рух —
Ти візьмеш мене на крила
Своїх обережних рук.

Дивлюся на тебе чисто.
І легко мені іти
До тебе, моя плечиста,
Бо я — корінець від Ти.

О мамо, моя голубко
Аж десь ув останнім ряду!
О, як ти мене голубиш,
Очима столітніх дум!

До зали — Б

Літературним снобам

Шановна зало!

Наче на рентгені
Стою, відкритий з ніг до голови,
Перед тобою на долоні сцени...
І — хоч би тінь від кущика трави!

Шановна! Ти — не смертна. Я — минучий.
Я з тих, кого ти часом від нудьги
Возносила і кидала нагим
На дно ганьби з Олімпової кручі.

О многолика! Я — твоя забава.
І згубний, і солодкий твій полон.
Я чую, як ротів твоїх мільйон
Волає водночас: «Ганьба!» і «Слава!»

І горе тим, що прагли угодити
На всі твої і примхи, і смаки.
Над ними присудом стоять віки:
Вгодити — означає себе убити...

Оскільки, зало, ти своєї правиш,
Заманюючи на нещевну путь,
Я залишаю за собою право:
Самим собою бути.

Перстень долі

Мені доля вручила перстень
І сказала, що вже до смерті
Я розмічений і заверстаний
В наростаючу круговерть.

Що однині не буде спокою
Ні вночі мені, ані вдень,
І життя моє піде боком,
А не так, як у всіх людей.

Що й кінець мене жде печальний —
Не в оточенні пра-пра-пра,
А, говорячи фігурально,
Од свого ж таки пера.

Або інший хтось точним випадом
Укоротить мій родовід.
Або винесуть, в кращім випадку,
Десь на станції рядовій...

Ех, ти, доле моя, циганко,
Не лякай мене тузом пік!
Одного я боюсь: цигаркою
Продимить на чужій губі.

Музика

Я прийду уже з посрібленими скронями,
Обважнілий під умовностями й узами,
В той завулок з тополиними колонами,
Що тече мені під серце, наче музика.

Під ворітьми, де літа мої проходили,
Я об спогади спіткнуся, мов загнuzданий.
І хлюпне мені тремкою прохолодою
Твоїх пальців лебедино-біла музика.

Я прийду сюди аж ген із того досвітку
Хлопчаком у полинялому картузику,
І розтане сивий іней мого досвіду
У завулку, що гучить мені, як музика.

А кохання найгрізнішими указами
Ні зів'яти, ні вхолонуть — не примусити.
А єдиних слів, на жаль, було не сказано...
А для чого ті слова, як плаче музика?

Білий вірш на сірому

*Олегові... Любці... Сергійкові...
Ульці... краснодонцям*

І от коли ти вже зостаєшся наодинці з собою
у камері смертника,
коли життя —
з його дрібними й значущими клопотами,
з маленькими й великими радощами та болями,
з великими й малими чеснотами та хитроцями,
з серйозною і несерйозною грою,—
одне слово:
коли все оце і все інше — тобто життя —
залипається за важкими дверима,
взятими на засув байдужим охоронником,—
ти стаєш самим собою.
Точніше: повертаєшся до свого первеня,
або у нас іще кажуть:
стоїш, у чому мати народила
(навіть тоді, коли ти народивсь у сорочці).
Так от: стоїш ти перед себе оголений (не голий!),
і тобі, хоч би й захотів,
нема перед ким і для кого грати.
Грати —
єдині твої свідки і глядачі.
...І сірі аркуші стін...
Через много літ читаю слова
на аркушах стін,
і дістаюся до первокореня слова,
звільненого від яскравих обгорток розрахованої
інтонації,

від простих і значущих пауз-хитроців,
від сценічної вишуканості,
від професійно-витонченої дикції тощо.
Дістаюся до ядра слова, до зерна і правди слова,
і думаю:
коли б зібрати усі слова (тобто ядра слів)
зі стін камер смертників
в одну книгу —
це була б невелика книжечка,
під вагою котрої
Земля сприснула б зі своєї орбіти,
і тоді вже й справді почався б страшний суд.

...Любка... Сергій... Улька... Олег... краснодонці.
Боже, ви ж були дітьми,
п'ятнадцяти-сімнадцятилітніми дітьми!
Ви ж навіть не встигли надбати усіх отих дрібничок,
котрими бавляться дорослі —
заколок, запонок, каблучок, брошок,—
аби видовбати на сірому аркуші стіни
останнього листа до живих.
Тільки пальці... тільки пальчики...

О ви, народжені в 43-му,
під знаком краснодонського шурфу!
І ви, котрим сьогодні п'ятнадцять-сімнадцять!
Коли під численними яскравими обгортками
ви часом втрачаєте первокорінь деяких слів,
загляньте в цей кам'яний Буквар,
складений не зі слів, а з ядер слів:
«мамо», «умираю, але не видала... не видала»,
«Вітчизна», «не здалися... не здався... не здалася»,
«смерть фашизму», «живіть щасливо»,
«ми переможемо», «пам'ятайте про нас, живі!...»

Та було у матері чотири сини...

Та було у матері чотири сини.
(Люлі-люлі. Гойда-хить).
Колисала їх, поки мала силу.
Виросли — пустила у світ.

Як прощались — присягали, звісно,
Ми ж тобі і те і се:
І любов довічну, і вірну пісню
У своєму серці принесем.

Та й пішли собі на чотири боки:
Хто пляями, хто шосе.
Снопувались дні, скиртувались роки,
Забувалось те і се.

В того жінка вийшла якась невинна,
В того клопоту, як гусей.
Третій побивавсь: «Діла державні».
А четвертий — те і се.

Мати працювала в городній бригаді
І любила борщ пісний.
Перед сном, бувало, вмикала радіо,
Як передавали пісні.

А роки летіли, мов сиві коні...
Вже й недобачати стала.
Над очима клала дашком долоні —
Ждала-виглядала.

На двадцяте літо сини згадали,
Вдарили у поли скрушно.
Зрештою, на карті село відшукали —
Рушили.

За поріг ступили:

«Здрастуй, ненько,
Вибачай, що трохи запізно.
Так зате ж тобі ми хоч і далеченько,
А таки ж принесли пісню».

«То сідайте, діти. Дарма що тісно,
Дяка, що згадали мене.
А найбільша дяка вам за пісню!
То, синочки, хто ж почне?»

Перший зашарівся, наче ружа,
Другий прикусив губу.
Третій наполохано: «А чи зручно?»
А четвертий каже: «Забув».

І чогось так боязко озираються,
Мовби хтось у шию жене.
Почекала мати,
та й знов питається:
«Ну, так хто ж, синочки, почне?»

Мовчать...

То послала їм долівку ряднами,
А собі у голови — кужіль.
Перед сном ввімкнула звично радіо:
Хай уже співають чужі.

Б'ють у крицю ковалі!

Як у нашому селі
В крицю вдарять ковалі,
Як у небі голубому
Закурличуть журавлі,—
Так і знай: не за горами
Із пахучими вітрами,
З солов'їними піснями
Йде весна по всій землі.

...Того ранку у селі
Не кували ковалі:
Мого діда серед ночі
Вбили клятї куркулі.
Де осінньої пори
Журно шепчуть явори,—
Поховали мого діда
На колгоспівській землі.

В сорок другому в селі
Не кували ковалі:
Мого брата в ніч осінню
Поліцаї повели...
Постріл тишу розірвав.
Похилилася трава,
І у матері від горя
Посивіла голова.

В сорок третьому в селі
Засмутились ковалі:
Нам до хати із сільради

Чорну звістку принесли:
Десь під Харковом в маю
Впав мій батько у бою,
Покотились сльози в мамі
На голівоньку мою.

...Одкуріли роки злі,
Йде весна по всій землі,
Знов у кузні на світанку
Б'ють у крицю ковалі.
Я — з ковальської сім'ї,
Молот взяв до рук своїх,
Як ударю срібнодзвонно —
Аж луна понад гаї!

Спи спокійно, діду мій,
Спи спокійно, батьку мій,
Спи, мій брате, не всоромлю
Я ковальський рід міцний.
Я на повну міць свою
В сталь дзвінку невтомно б'ю.
Те, що ви не докували,
Я з синами докую!

* * *

Ти — зорею. А я — кленом...

Ти — зорею...

Ах, коли б так і лишилось у віках!
І ходив би поміж небом і землею
Білий вітер у пухнастих чобітках.

А дівчата у проектних інститутах
Ставлять клени і у профіль і анфас.
Підрівняють, підпиляють і підкрутять,
Позаяк у них порядок і асфальт.

Вони нас цивілізують і навчають,
Щоб не пхалися в Європу навпростець,
А в колоні, понад шляхом.

І, звичайно ж,

Щоб чуприни — під єдиний гребінець.

Ну, а ми в житті немало попотерлись,
Бо іще до літаків і показух
Своїх діток садовили на пропелери,
І попробуй нас усіх організуї.

Тож не бійся, не печалься,

моя нене:

Нас не втримає асфальт на якорях.

Ти — зорею... А я — кленом...

Будуть клени!

Тільки б ти не загасала, як зоря...

У поета гроші завелись...

Притча

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори облісі:
«У поета гроші завелись?
У поета? Гроші?!
Та облиште!»

Критик цю проблему охопив
Оком всевидючим і недремним:
«Ну, якщо авансом не пропив,
То тепер уже проп'є напевне».

Рахував зневажливо касир,
Обиватель млів: «Живуть же, гади!»
А поет розгублено косив
На поважну паку безпорадно.

Вже борги повернуто давно,
Вже й позичив кривим одnodумам,
Але на руках усе одно
Залишилася незвична сума.

І уперше хлопця потягло
Щось таке придбати для родини,
Щоб воно і в пам'ятку було,
І нарешті втішило дружину.

Довго під вітринами нудивсь
В пошуках пристойного товару.

Та й не спостеріг, як опинивсь
В галасливій метушні базару.

Червоніли кавуни до сліз,
Реготали гарбузи обліслі:
«У поета гроші завелись?
У поета? Гроші?!

Та обліште!»

Він бродив байдужо між рядів,
Де усе до похвалянь охоче...
Коли це в кутку глухому дід
Трапився поетові на очі.

Ну, не дід... Такий собі дідок.
Кілька ложок, виструганих круто.
Традиційно сперлись на ціпок
Пересічні вуса й самокрутка.

Надто вже буденний був дідок.
І товар непоказний із виду.
Тільки от поетові ціпок
Хто-зна чим,

а незвичайним видавсь:

На пожовклому од часу тлі
Вирізьблене дерево ненаське.
Як живі, співали на гіллі
Дивні птиці із борів праказки.

І гучали срібно голоси,
І на серце опадали тихо...
— Чуєш, діду, чи не продаси
Ти мені ціпок отсей з горіха?

— Чоловіче! — одказав старий,—
Я б тобі віддав його і даром,

Але сей ціпок мені горить
Спогаданням давньої покари.

Був і я щаслив і юн колись.
Мав надії і в коханні втіху,
Доки на дорозі не зустрівсь
Із красивим і гнучким горіхом.

Десять літ в малюнок цей лягло.
Рівно десять — як одна година.
Господарство, як вода, сплигло,
І пішла до іншого дружина.

Чоловіче, за натхнення мед
Заплатив я дорого занадто!..—
Вибрав решту із кишень поет
І поклав до ніг старому:
— Натє!

Якось дивно прояснів старий
І сказав поетові на тому:
— Коли так — без грошей забори.
Щось ми, хлопче, начебто... знайомі.

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори імлісто,
Як поет ціпок додому ніс
Кам'яним і діловитим містом.

...І залишився поет один
В стінах чотирьох, до щему голих.
Тільки часом забігає син
Крадьюкома до нього після школи.

Тихо входить лагідна жура
І сіда між ними у світлиці.

І тоді в поета з-під пера
Постають великі тасмниці.

І тоді горіховий ціпок
В древо обертається вінчальне.
І на пальцях трепетних гілок
Оживають птиці незвичайні.

І виходить древо на балкон,
І у вікна крониться розлого.
І кричить в квартирі телефон:
— Що у вас там діється, їй-богу?!.

Ціле місто під вікном стоїть,
Збилися таксі, неначе вівці.
Якщо ласка, ви нам поясніть.
Розумієте... в двадцятім віці...

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори обачно:
— У квартирі? Серед міста? Ліс?!
Ах, в поета! Ну, тоді пробачте...

Принцип

В темпі стройової

Ех, раз-два!
В убранні шекспірівського
принца,
Де чотири путівці мовчать,
Височів монументально
Принцип
З іронічним усміхом в очах.

Йшли проз нього по дорозі
честі
(Раз-два!)
Трое хлопців здивувати світ.
Зупинив їх Принцип на
розхресті.
Пальцем покивав: — Ану
заждіть.

Просто позад мене, хлопці,
яма,
Ще й засада у куцах сидить.
Хто надума сунутися прямо —
Хай на мене потім не грішить.
Три-чотири.

Обіруч — обходи, переходи,
Через яму вигнулись мости:

Обійма за плечі:

— Ну, то як?

— Та, їй-богу, не дійду до тям.

Хоч скажи: а як же ті...

в обхід?

— А сидять у персональних

ямах —

Саме сіроманцям на обід.

— Що ти кажеш? От і вір

у досвід!

Вік живи, і вік учись-таки.

Мабуть, світ перевернувсь,

бо досі ж,

В принципі, бувало навпаки.

— Три-чотири!

Бачу, ти не віриш?!

Вже своїм не вірять,

неборак!

Та приглянься: я ж із ваших

віршів!

Слава богу, впізнає...

То як?

— Три-чотири...

Кумир

Прийшов з вербово-степових країв,
Де все таке безмежне і зелене.
І втиснута в квадратну раму сцена
Його гнітила реготом вогнів.

Спочатку слухачам своїм навстріч
Виходив по-косарському понуро.
І театральний модний однострій
Лякавсь його могутньої статури.

Та голос був — позаздри́в би й Гомер!..
Він потрясав колони, як підпорки.
Ревла у дикім захваті гальорка,
І навіть млів досвідчено партер.

А час минав. По килимах афіш
Усе певніше він ступав на сцени.
І з кожним днем м'якіше і ладніш
Лискучий ф́рак всідався на рамена.

Зійшла засмага. Між коле́г обтерсь,
Осмыслив жести на вагу і доторк:
Уклін глибокий — в голубий партер,
Демократичний помах — на гальорку...

Бувало, проклинаючи си́лон
І фанатичну відданість гальорки,
Він наїздив у батьківське село
Відчути степ і вирій без підпорки.

І знову — сцени голений паркет,
Автографи, коханки і зальоти...
Вже не співав — обігрував партер
І загравав обачно до гальорки.

І вірив, що юрба — олімп і дно —
Раби його примхливої химери,
Незчувшись, як попавсь уже давно
На поводок гальорки і партеру.

Та якось — чи забракло в нього сил,
Чи переграв, чи ще якась холера, —
Зірвався голос. Обів'яв і сів
До хрипу рядового контролера.

І зал його, немов плювок, розтер,
Роздерши криком тишу на пацьорки.
— Ганьба! — гукав досвідчений партер
Під свист і тупіт юної гальорки.

І він зійшов. І тої ж миті вмер
Для тих, із ким він торгувався щиро...
Тим часом вже на іншого кумира
Націлились гальорка і партер.

Ринг

І гнів, і жах. І білі маски
Облич.

І злами рук, як ринв.
І от затихло.

Тільки пласко
Лисніє квадратний ринг.

Там не суперник мій,
а ворог
Зіперсь бундючно на канат.
Над ним у чорному,
як ворон,
Чаклує хижий секундант.

Той ворог хитро, як лисиця,
Мені готує рішенець.
Нахабно в праву рукавицю
Кладе для певності свинець.

Суддя те бачить.
Та... не баче.
Вони у змовинах давно.
Та й переможців же тим паче
Не судять потім все одно.

А зал, як тур, реве безжально.
Назад — одрізано путі:
Мій секундант у роздягальні
Лишив рушник на видноті.

Що ж, буде бій.

Важкий. Без правил.

Мій ворог — публіки владар —
Мені віцлятиме ізправа
Під серце зважений удар.

Він буде бить мене, як схоче:
І знизу, й справа, і згори.
І нижче пояса. І очі
Схова продажний рефері.

Я все стерплю в жорстокім герці,
Аби лише, зберігши стиль,
Не пропустить удару в серце.
Не пропустить... Не пропустить...

Ще буде потім раунд третій.
І вже коли в канатний скрут
Я буду ворогом припертий
І загнаний в четвертий кут,

Коли, нахабний і безкарний,
Повірить він у мій кінець
І для останнього удару
Зведе з правицею свинець,

Я визбираю в жмуток силу
Своїх поразок і удач —
В ім'я отця, і духа, й сина
Обрушу з лівої удар

Такий, що раптом ляже
тиша.

І стануть зайві лікарі.
І марно буде, наче миша,
Метатись підлий рефері.

То буде бій...

А зараз мертво

Лисніє холодом квадрат.

Іду. І поруч мене твердо

Крокує Честь — мій секундант.

Притча про ноги

Рокоче Рим. Поміж гуртків зівак
Чутки й плітки, як псища, колобродять:
Маляр славетний, визнаний народом,
Узявся папу малювать.

Дива!

Хихикали: «Оце так непідкупний!»
Сюсюкали: «Оце так неприступний!»

А сталося так: маестро вліз у борг.
Прочув те папа — та хмизку в багаття:
Мовляв, живе без грошей тільки бог.
І маляр мусив... зрозуміти натяк.

Вже як воно було — те не про нас,
Але маестро видали аванс.

Вже й рік минув, а ще ледь перший жест
Окреслювався, як рельєф на мапі.
Сивів і сохнув з нетерплячки папа,
Але ж мистецтво вимагає жертв!

То мала бути картина із картин!
На полотні, оклично і суворо,
Стоятимуть святі. По рангу. Сорок.
А збоку папа: у святі кортить.

Минали дні — зістарився митець.
Брели літа, а скільки ще до крапки!
Старому папі просурмив кінець,
І заступив його новіший папа.

Новий прийшов оглянуть полотно.
Сказав: «Ну що ж, я відчуваю розмах».
Шепнув митцеві радник:

«Майте розум!
Приткніть нового — вам не все одно?»

Не в повен зріст, а десь на місці голому
Посеред гурту домалюйте голову».

«А біс із ним,— махнув на те художник,—
Домалювати голову ще можна».

По всьому, врешті, і вінець за впертість.
Та вже як малося звершитись чудо,
Із жахом пересвідчився маестро,
Що між апостолів лишивсь... Іуда.

Отак невчасно зіпсувати свято!
Ще довелося голову міняти.

А потім ще... Та, зрештою: «Кінець!» —
Оголосив, заплутавшись, митець...

«Живи в ім'я отця, і духа, й сина». —
Перехрестив закінчену картину.

І... нагло зблід. І мало не зомлів,
У розпачі тусаючи підлогу,
Коли помітив, що до ТИХ голів
Забув як стій домалювати ноги.

Та пізно: вже від папи йшли гінці.
І він спокійно виринув із трансу,
Відчувши срібний дзвін у гаманці
ТИХ ТРИДЦЯТИ

з останнього авансу.

Ялинка

І сірий зайчик,
такий маленький,
такий... один.
І вовчик-братик,
і біла білка,
і хитрий лис...
Куди розбіглись,
куди сховались —
агей, куди?
Не чуть нікого.
Скінчилась казка
давно... колись.

Над синім бором,
над сивим бором,
в рудих корчах
Мела-крутила,
ревла і рвала
крута зима.
Прибіг сховатися
під ялинку
малий зайчак.
Заплакав гірко,
бо вже ялинки
тії нема.

Купив я вчора
її на торзі
і в дім заніс.

Поставив гордо:
вона сягнула
верхів'ям крокв.
Круг неї грають
в дитячу щирість
лукавий лис,
Лякливий заєць,
кокетка-білка
і лисий вовк.

Ах, що зі мною?
І як це сталось,
і де, й коли,
Що я всміхаюсь,
де треба бити,
щоб стигла кров?!.
Мене ж по спині
по-братськи ляска
лукавий лис,
Лякливий заєць,
кокетка-білка
і лисий вовк.

Вони не з казки.
Вони реальні,
як п'ятаки.
Вони все ділять,
вони все важать,
кому дають.
І я між ними,
а отже, й з ними
у дві руки
Жбурляю казку
на рахівницю
і... продаю.

Так що це сталося
зі мною, друзі,
і де, й коли?!

Я вийду з хати
у срібний вечір
до яворів.

Порожнє серце
моє не гріє
і не болить.

Порожні зорі,
порожній місяць,
що одгорів.

Згоріла казка...
Прийшли турботи,
сухі, як хмиз...

Це хто ще шепче
і припадає
до рукава:

— Дивись... Дивися.
Он за ялинку
сховався лис,

І вовчик-братик
біжить до нього
погостювать...

— Це ти, мій синку?..
Ти віриш в казку?!
Стривай... посидь...

Ти віриш... Вір же —
і ні на хвилию
не похитнись!..

Я не відкрию,
що то сусідські
жирують пси,

Хай буде вовчик,
хай буде братик
і хитрий лис.

Ти візьмеш, сину,
мене з собою
в моє колись?

Ми підем разом
із малюками
у царства ті,

Де два ведмеді
горох молотять
і ходить лис.

І білка лущить
горіхи дивні
і золоті.

Це буде завтра...
А зараз, сину,
я повернусь

У ситу хату,
де з лисим вовком —
лукавий лис.

Там з перехрестя
сумну ялинку
я виверну,

Візьму на руки
і понесу її
у мудрий ліс.

І прийде ранок,
і буде сонце,
і сніг, і день.

І буде казка,
і буде білка,
і хитрий лис.

І сірий зайчик
своїми лапками
припаде
До ніг ялинки,
що повернулась
в моє колись.

Простіть, синочку,
і біла білко,
і хитрий лис,
Що я на хвильку
згубив дорогу
і... постарів.
Дивись: вертають
з полону меблів
ялини в ліс...
І ми вертаєм...
у вічну казку...
до матерів.

Оптимістичне

I

Хлопчаки замурзаними пальцями
Глобус обертають, наче сонях.
А сліпі стривоженими палицями
Котять Землю до Сонця.

Вони котять...

котять...

не докочують.

Вони просять світла хоч на вію.
Але запечатано їм очі
Сургучем із темряви навіки.

II

Боже, боже!

А ми все плачемо:

Запорошимо око —

плачемо.

Хтось набив собі носа —

плачемо.

Хтось злетів із високої —

плачемо.

Хтось заплутавсь у косах —

плачемо.

А якого ми чорта плачемо!
Ми — з усіх найбагатші в світі!
Коли сонце і атом — бачимо,



Навіть пісню і вітер —
бачимо?!

Так якого ж ми чорта плачемо,
Коли нам пощастило з тобою
Навіть смерті у вічі глянуть,
А вони ж — навіть кохану,
Найніжніше своє кохання,
Навіть перше своє кохання
Не побачать...

Так якого ж — ми! — чорта плачемо?!

Балада про вогонь і принципи

І підступно нашіптував сумнів:

Джордано Бруно,
 подивися згори,
Озирнись на всі
 чотири сторони:
Папа нависає,
 мов хижий гриф,
Кардинали в чорних сутанах,
 як ворони.

Джордано Бруно...
 А час витіка,
Смерть, мов командор,
 крокує бруком.
Скоро невмолимий,
 як зло, Ватікан
Смолоскип до ніг
 покладе твоїх, Бруно.

Джордано Бруно,
 а для чого все це?
А для чого все це,
 Джордано Бруно?..
Розпадеться попелом
 твоє серце,
Як у суховій
 ординарна брунька.

Може, й не згадає
 ніхто ніколи...

Тільки буде небо,
як завше, виснуть.
Колисатимуть
голубі гондоли
Про чиєсь кохання
одвічну пісню.

Джордано Бруно!
Подумай востаннє,
Слухай-но...
В житті, як у лотереї...
Істині од того
гірше не стане,
Коли ти відмовишся
від неї.

Ах, чом він не покався, дивак,
Ну, не навсправжки... тільки на трибуні.
І все було б: життя і... переляк,
Хіба що не було б Джордано Бруно.

* * *

Батьки і діти! Діти і батьки!
Нерозділиме і одвічне коло.
Ми засіваємо житейське поле,
І не на день минуций —
на віки.

Між нас не ляжуть вирвами роки,
Бо ваша кров пульсує в нашій долі...
Батьки і діти... Діти і батьки...
Нам нічого ділити на спільнім полі.

Одих тополь приречений кортеж
Довічно супроводить Україну,
І традиційні верби, і калина —
Все батьківське, але й синівське — теж!

Одне воно, як матір в нас одна.
Як перше слово — і останнє слово.
Як шабля незагублена Сіркова
І Лисенкова дума неземна.

Я зрозумів тривогу ваших душ:
Чи діти спадок збережуть великий?
Але — повірте! — краснодонський шурф
Вивчає і мене крізь лінзу крику.

І я по горло — в льодовий Сиваш,
І я за бруствер вириваюсь раптом,
Коли комбат жбурляє в небо прапор,
Так само мій,
як і по праву ваш!

Все наше — од росинки на вікні
До вічної Тарасової муки —
Передаю синам своїм і внукам,
І не на день минуций —
на віки!



ПОЕМИ

А ми над ними язиками клеплем!
Хоч інколи подумати б не гріх,
Що, може, сховані у їхніх склепах
Не лише кості,
а й гілки доріг...

Дороги йшли, врзалися з розгону
У племена, Помпеї, города...
Сивіли і відходили Платони,
І формули слідів
читав Скворода.

Дороги йшли
на всі чотири сторони:
Ті — на Олімп,
а інші — в чорнозем...
Відходили філософи в історію,
А посохи відходили в музей.
І пилом осідав над ними час...
Тақ звідки ж ти,
Дорого,
почалась?

II

Кипів один із днів палеоліту.
Гарячий камінь холодно дзвенів.
І вибухав зеленим динамітом
Тропічний праліс в голубий зеніт.

Він шаленів од випитих туманів,
Красиво-хижий, зманював до брану,
Де у подібних до гадюк ліанах
Зміїлись гади, схожі на ліани.

Безбарвне сонце захололим тиглем
Вкипало сторчма в голубий зеніт.

Один вояк, пайдужчий з того племені
(Ходив на мамонта спокійно, як на брилу,
Лиш біцепси опукло випинались,
Тужавіли і твердли, гейби креміль),
Та навіть цей вояк із вояків,
Підвладний засторозі найстаріших,
Уже хотів повергтись долілиць,
Але востаннє озирнувся на світ
І раптом вбачив сина...

Хлоп'як хрипів.

Кривавими губами
Лигав пісок, як воду.

І... сміявся.
В сухих зіницях, випитих вітрами,
Пісок переливався, як змія.

Вояк стерпів би все, але не це.

З жахливо перекошеним лицем
Переступив освячене табу,
І, взявши камінь гострий,
як злобу,
Пішов на ліс — убити і роздерти!
Помститися за сина і... умерти.

Він бив його, повиснувши на грані
Між звіром і людиною
на дюйм.

І корчилились порубані ліани
Тілами обезглавлених гадюк.

І кров од жаху в баобабів стигла,
Як у рокованих на смерть рабів.
І задки-задки відступали тигри,
Загнавши подив у глибинь орбіт.

Та лють вляглась на втомленість долонь,
І він спинивсь...

Але, зачувши лемент,
Оглянувся... і просвітлів чолом:
За ним ішло, ще мить покірне, плем'я!

Тупим камінням, озвірінням голим,
Пеньками пальців, скалками зубів
Воно впивалось у зелене горло,
Усе людське стоптавши у собі.

І падало, і зводилось, і мерло,
І небо кровоточило в руках.
І тіпались ліани, наче нерви
Наляканого смертю хижака.

Ліс похитнувся... Та кожду свою крону
Він оддавав недешево проте:
І гладшали на здобичі пітони,
І меншало у племені дітей.

Та плем'я йшло.
Здихало, як собака,
Але повзло туди
за кроком крок,
Де міліарди озвірілих злаків
Смоктали з річки
синьооку кров.

Все важчала
і слабшала рука,
Все ближчала
— і вицала! — ріка.
Останній крок.
Проклятий крок останній —
Здалося, ноги в землю повростали.

Здригнуло сонце,
як протягий беркут.
І впало плем'я змучене
на берег,
Як перед ним
нечуваним хоралом
Явилась і озвалася ріка.
І люди вже при березі вмирали
В передчутті цілющого ковтка.

А він, хто перший зважився з усіх
Переступить велику засторогу,
Бродив поміж своїх єдинокровних,
Що ошаліли з радості страшної,
І, взявши в жмені голубого щастя,
Шукав, гукав свого малого сина.
І не знаходив.
Але — ні... знайшов.

Він підхопив маля на руки сильні —
І надломивсь, як в бурю колосок,
Коли з очей, уже погаслих, сина
На тихий берег вилився... пісок.

Він міг би все стерпіть.
Але — не це!
З жахливо перекошеним лицем,
Пропалений наскрізь пекельним горем,
Він кинувся в одчаї на ріку,
Щоб на її прозоро-синім горлі
Заціпить пальці в мертвому ривку.

Бо в мозок його чорний, як вуглина,
Застряла думка, гостріша дротика:
Кому тепер потрібна та ріка,
Коли немає і не буде сина?!

До нас. І не одного осінить
Над війни, тюрми, зради і печалі.

І суть її, як простота сама,
Із геніальністю нарівні важить:
Дорога справжня — завше лиш пряма,
І лише до добра — дорога справжня.

Ще визріє, мов яблуко, пора,
Коли філософ відкриттям потішить:
— Тому й ціни немає у добра,
Що платиться за нього найсвятішим.

Розділ II. Дорога і люди

У всякого своя доля
І свій шлях широкий...
Т. Г. Шевченко

ДЛЯ ТОГО І ДОРОГА, ЩОБ ІТИ...

По радіо:

— В той день,
на диво всім,

Вишневим квітом зацвіли антени,
Зачувши голос юного Антея —
Земного сина —

в космосі!

Дорога в космос!

О жага століть:

Ще з того дня,

як напівдикий пращур

У небо кинув каменем із праці,
Вона живе,

і манить,

і болить.

Гей, невідзвітна забуття ріка,
Скількох ти проковтнула фараонів!
А от лишивсь у пам'яті Ікар,
Не маючи й абиякого трону.

І все не марно:

ні стрибок з дзвіниці,
Ні ритуальні танці інквізицій
Навколо тих,

хто небо нагинав.

Ні чорноризая попівська галич,
Ні на петлі вознесений Кибальчич —
Ніщо даремно в світі не мина.
Дістати неба! О крамольна мисль,
Ти жевріла, хоч як господь не стежив!
Тебе несли стріла і пружний спис,
І житня скирта, й вавілонська вежа.

І — сталося!

Радійте і...

*

А він згорів. Так просто й непомітно,
Як дерево. Як мить. Як вугілля.
І світ не розколовся.

І земля

Не зрушила з правічної орбіти:

Над Зачепилівкою літній дощ
Снував із хмари невидиму пряжу;
Транзистори на чорноморських пляжах
Пиляли тишу впоперек і вздовж;

Катались кавунища на возах,
На гойдалках мамів лякали діти,

Творила древня стомлена коза
Навколо прикорня свою орбіту,

І тільки мати з страдницьким лицем
В розпуці рвала перев'ялі коси:
«О люди! Як же це:

і сонце, й роси...
А сина вже немає... Як же це?!»

*

Редактор уже знав: на першу сторінку...
Крупно. В чорній рамці.

Текст: «...в селі... льотне училище...
Мріяв... Збулося... Тридцять... Майора...
(«Ах, який молодий майор!» —

перешіттувалися б
Дівчата, озираючись). Героя... посмертно...»

Фото. Хмарив брови, а очі сміялися.
Які вони в нього: сірі, голубі, карі?

Напевне, сірі, бо ніс — кирпою
І чуб — світлий. І під носом — родимка.

І раптом редактор сполотнів. Рука
тремтіла,

І палець ніяк не втрапляв на цифру.
Нарешті... «Алло, Ми... Миколо, ти...
вдома?» — «Уже вдома, тату. А що?
Га? Тату? Що таке, тату? Чого ти мовчиш?!
Алло... алло... алло...»

Редактор опустил слухавку на важіль,
Витер газетою піт з обличчя.
«Боже, яка схожість...»

*

І — все було. Народжувалось — мерло,
Цвіло і одцвітало. І текло...
І в Генерального Конструктора чоло
Від чорних дум поблідло і отерпло.

Неначе трієри, кібермашини
Були забиті формулами вщерть.
Шукали й не знаходили щілину,
Куди прослизла смерть.

Світ не мінявсь: народжувався й мер.
Котилися молекули, як гноми.
Лише одне змінилося:

дублер
Однині називався
«перший номер».

Ішов.
Ліниво космодром стеливсь...
Несли за ним достартову заяву.
І віхою поразки а чи слави
Нова ракета зводилась увись.

І все було...
Сусід з гостей вертав.
На толоку гукали мою матір.
Конав на всіх екранах гладіатор,
І звали гладіатора
Спартак.

Ішов.
І був до біса молодий,
Як той, що не вернувся із польоту,
Ішов на ризик, наче на роботу,
Хоча ніхто й не вимагав:

«Іди»!

(Дістати неба!

О висока мисль,
Ти спопеляла серце, як пожежа.
Тебе несли стріла і пружний спис,
І життя скирта, й вавілонська вежа).

Минаючи вагання і чини,
Ішов на небо, молодий і древній.
Не певен в тому: вернеться чи ні,
Та що дублер його заступить —
певний!

І марно будуть вічні матері
Синів перепинять біля порога:
Коли вже народилася Дорога,
По ній іти. Долати.

І — горіть!

БАЛАДА ПРО ЛЮДИНУ,
У ЯКОЇ ДОРОГА НЕ ЗАКІНЧИТЬСЯ

Василеві Симоненку

Розгнуздані коні
пророче іржуть,
Бо чують кризь мерзлу підківну іржу
Далеку дорогу,
Червону тривогу,
А може, й останню на світі межу.
Вже вітер над ними
заносить нагай...
Так де ж отой вершник
без страху й вагань,
Щоб прямо — галопом,
Потоп — так потопом,
Щоб чортові в зуби —
пропав а чи пан?!

Чи, мо', вже й не знайдеш
зі свічкою вдень?
Та ні, подивіться: аж он він іде —
Красивий, мов сокіл,
І духом високий,
І сяє опукло чоло молоде.

Аж це його вітер єхидно спиня:
— Чи знаєш ти, хлопче,
якого коня

Тобі серед поля
Вготовила доля?
Ударить копитами —
в душу стерня!

А він, посміхнувшись,
виходить на луг
І кида себе у сідло, як стрілу.
І прямо — галопом,
Потоп — так потопом,
І вигнувся кінь у стрибку,
наче лук!

Ой матінко-мамо,
не клич його в сні,
Бо вже ж того вершника не зупинить
Ні ярм горбатим,
Ні затишком хати,
Ні богом, ні чортом,
ні віком труни.

О, як він летів
в бурелом напролом,
Аж сонце, захекавшись,
потім зійшло.

І одразу люди просвітліли,
Як перед обов'язком святим.
Небагату розкіш —

хліб із сіллю —

Поділили чесно, як брати.

А один сідлоба глипав люттю,
Заховавши в пазуху свій хліб,
Скреготав:

— Дивись, живуть же люди:

Хліб жеруть. Ще й солі хтось нашкріб!

На сусіда в стоптаних чоботях
Позирав, сховавши в шаньку хром:
— Ти диви, у чоботях, сволота!
Ще, зануда, й дірку пропоров!

Він усьому задрив: навіть латці
На старих сусідових штанах.
Навіть тіні власній — небораці:
«Преться за тобою, сатана».

...От коли громада задрімала
(Покотом, на чому хто сидів),
Він одповз тихенько і помалу
Вибрався у напрямку садів.

«Треба, — думав, — першому до раю
Вскочить та хоч глянуть на красу,
Бо як налетить голодна згряя,
Всі гілляки з листям обнесуть».

Устелив, як заєць, рівчаками.
І коли здалось: уже добіг —
Так вліпився правою об камінь,
Що крутнуло землю в інший бік.

Довго лоба одтирав руками...
Відкректався. Прискородив чуб.
Але не прийняв з дороги камінь,
А тихенько, щоб ніхто не вчув,

Притрусив травною для порядку,
Щоб не видно здалеку. Отак.
І поволі рупив собі задки:
«Тільки б не прогавити спектакль».

Ох красиво ж падала громада,
Набивала душі і носи!
І уперше чоловік од радості
Сміхом нерозтраченим трусивсь:

— Ну, давай же, падай! Ох і валять,
А хапають гупі! Мов кулак.—
Та й зірвався задки у провалля —
Аж луна проваллям загула.

Кинулась громада на підмогу.
Зушилились...

Зазирнули в діл.
Повітхали: треба ж так, їй-богу,
За яких три кроки до садів!..

Але ж хто опуститься в провалля?
— То нехай ватаг — у нього ж власть.
— А чого це все на старших валять? —
Визвірився на Петра Улас.

— А тому, що платять їм... немало.
— Лишенько! Знайшлися бідняки.
Ви ж із Гнатом стільки захарлали,
Що тріщать від золота мішки.

- Ах ти ж стерво!
— Ну, стривайте ж, гади!
— Я ж тебе!..
— І я ж тобі!..
— То — бий!

І взялася чесная громада
Щиро й нелукаво...

за чуби.

Вже у того, що в провалля вцілив,
Навіть кості терном поросли.
Вже сусідні здружені артілі
Застилають у садах столи,

А вони як стали біля яру —
Схоже, що стоятимуть віки,
Один одного вхопивши яро,
Міцно, як брати...

за петельки.

ОПОВІДАННЯ ПРО ДОРОГУ ДИВАКА

Жив собі чоловік на світі:
Довгоногий, смішний, худий.
Його звали Лелекою діти,
І тяглися до нього діти,
Як лелеки тяглись до води.
Він ходив у поношенім хакі,
Що дісталось йому від фронтів.
Та ще був у нього собака —
Довгоногий, худий, як він...

Як розгубить шалена злива
На толоці моря малі,
Він робив хлопчикам щасливим
Із пожовклих газет кораблі.

І пливли хлопчаки далеко,
Розсуваючи межі калюж.
І ставав тоді дядько Лелека
Сам од радості як малюк...

Над отарою у задуху
Він здіймався, немов димар.
І міцні хазяї в кожухах
Називали його: «Дивак».

А якось за млином протрухлим,
Де бур'ян не торкала коса,
Він надумав на сміх кожухам
Посадити вишневий сад.

Сам каміння руде виважував,
Сам копав кам'яний пустир.
І ніхто з хазяїв поважних
Навіть кухлем не пригостив.

Тільки він не зважав. До темна
Давню мрію свою садив.
І сини, од батьків таємно,
Діставали йому води.

«Зацвіте, як засвищуть раки».
Та й забули — турбот було-о...
Аж одного травневого ранку
З дива ахнуло всеньке село:

На старому забутому звалі,
Де одвічно сивів полин,
В чистій радості, в білій печалі
Кораблями вишні пливли.

— Де Лелека! — гриміло розлого.—
Хай живе наш свояк і кумир! —

І одразу знайшлися у нього
Друзі, родичі і куми.

Вони в хату до нього дерлись,
Ніби разом садили сад.
А коли прочинили двері —
Подалися нагло назад:

Він лежав, уперше поголений.
У сорочці, як на парад.
І собака, зронивши голову,
Сльози лапами витирав.

І чомусь від синів ніяково
Свої очі ховали дядьки.
...Тільки плакали, тихо плакали
Із собакою хлопчачки.

Одцвіли і розсипались маком
На кленових мостах роки.
Деся подівся старий собака...
Стали мудрими хлопчачки.

Закрутило їх поміж шаблями
Переламаних перехресть.
Розбивалися їхні кораблики
Об Хасан і гранітний Брест.

Вони падали — не клонились! —
І вставали знов на штики.
Тільки більше ніхто не насмілився
Називати їх: «Диваки».

Їх не густо з доріг далеких
Повернулось назад у село,
Дуже схожих на... дядька Лелеку,
Хоч у нього дітей
не було.

ЛЕГЕНДА ПРО ВЛАДИКУ
І ЙОГО СЛУГУ

Був у Владики Слуга.

Пругкий, як гума, пружний, як пружина,
Гнучкий, як вуж, меткий, як воротар,
Лише Владиці ворухнуть мізинним —
Мов з-під землі за троном виростав.
І так нечутно, тихо та безлико,
Так невловимо кралася нога,
Що навіть необмежений Владика
В якійсь тривозі інколи здригав.

Владика знав ціну своєму Слuzі:

Що за найменше просування вище
До обітованого сану «пан»
Він ладен шкварити на кладовиці
По черепках праматерів гопак;
Що в нього не було хребта по вісі,
І коб вгодить Владиці хоч на мить,
Він легко міг собою цифру вісім
У вищому натхненні сотворить.

Тож недарма тримав Слугу Владика,

Бо знав:

на троні, визначенім богом,
Куди на брехнях видобувся він,
Давно б сидить достойнішим за нього
І розумом, і вдачею й т. ін.

Слуга Владика знав, як власні пальці:

Він міг безмовно по очах читать,
Кому із претендентів завтра в спальні
Засвідчать скорбні лікарі інфаркт.
Владиці варто ворухнути вією —
Слуга напевне розумів і діяв.
Владика інколи любив пожартувати.

Якось під чарку на вечірці райській
Він об'явив:

«Од завтра всі пости
Найвищі роздаватимуться тим,
Хто з грецької перейде на арабську».

Сказав — та й призабув.

А на похмілля
З переляку схопився за нагай,
Коли до нього по-арабськи вміло
Заговорив улесливо Слуга.

Такий-то був Слуга.

Він так навчивсь читати безголосо
Чужі думки,
що — Сам! — лякатись став...

Якось Владика ненароком скоса
На матір його глянув. Просто так.
Ніхто з найближчих навіть не помітив.
Слуга ж — помітив. І сприйняв як факт...
На ранок лікарі (ох, діти, діти!)
Засвідчили у матері...

інфаркт.

І похололо в животі Владики.

Він все частіше відчував в кімнаті,
Як разом із Слугою входить... жах:
Якщо він зміг переступити матір,
Чи є для нього взагалі межа?
Він часто схоплювався серед ночі,
Намацуючи арбалет тугий:
З усіх кутків до нього кралась очі,
Знайомі очі... вірного Слуги.

Але Владика недурним був дядьком —

І покотилась чутка по державі,
Що Володар (ну й вуха ж у рабів!) \

Свого Слугу не дуже любить справа,
А більше любить його лівий бік.

Владика знав, що пересудів злива
Слугу дістане, де б він не бродив.
І став вітаться з ним лише за ліву,
І навіть лівий бік нагородив.

Владика точно все розрахував,

Бо знав Слугу,

як свої власні пальці.

І тому зовсім не подивував,
Коли Слугу у власній його спальні
Застав останній у житті привал:
Під дзеркалом у золотій оправі
На килимові чорному лежав,
Всадивши власною рукою справа
У лівий бік плескатога ножа.

І вперше не засвідчили інфаркт...

На чому й уривається строфа.

ДОРОГА БАБИ КАТЕРИНИ

Сизим інеем

капусти цвітуть.

Аж під зорями

літаки гудуть.

Хмара стелиться

скатертиною

Та над бабою

над Катериною.

Наробилася, находилася,
Натоптала стільки доріг,
Що в ногах уже не вмістилися,
То поклала їх під поріг.

І стоїть тепер над воротами,
І когось так печально жде.
Може, хтось-таки... Ну, хоч хтось-таки...
Та ніхто до неї не йде.

А було ж колись: хата ходором,
Ще й сварилася колись:
«Вже набралися... Понаходили...
Чи смоли б ви не напились?»

Дід Іван під чаркою доблесно
Гопака у дворі шерстив:
«Та щоб я на свої, зароблені,
Товариство не пригостив?!»

Як ішов на фронт — був тверезий дід.
А її огорнула печаль...
Повернувся сусід з протезами,
А від діда привіз... медаль.

Не заплакала, не забилася,
Тільки в день той останнім сном
На віконниці зачинилося
Причілкове перше вікно.

Потім — троє ще
в сумі сивому.
Їх нікому не одчинить:
Друге — синове...
Третє — синове...

І четверте — доччине.
І лишилось одне.
І так дивно зорить
Крізь цвітіння і падолист:
Що чотири шляхи
почались у дворі,
А куди ж вони подались?

...Наробилася, находилася,
Натоптала стільки доріг,
Що в ногах уже не вмістилися,
То поклала їх під поріг.

І стоїть тепер над воротами,
І когось так печально жде:
Може, хтось-таки...
Ну, хоч хтось-таки?..
Та ніхто до неї не йде.

Під ворітьми сусідські хлопчики
Вибивають рудий спориш.
А їй хочеться,
як їй хочеться
З хлопчиками поговорить!

Вона лагідно так їм:
«Драстуйте».
А вони пролітають:
«Привіт!»

І схиляється сива ластівка
На провислому дроті літ.

А вона б таке їм повідала,
Що ніхто на світі не чув:
Як з-під серця її
— повірите! —
Аж чотири дороги течуть:

Перша — Йванова...
Друга — синова...
Третя — синова...
І четверта — доччина.

*

Сизим інеєм
капусти цвітуть.
Десь під зорями
літаки гудуть.
Хмара стелиться
скатертиною
Та над бабою
над Катериною.

...А вона б таке їм повідала,
Що ніхто на світі не чув,
Як з-під серця її —
повірите! —
Аж чотири дороги течуть.

Попід вербами
та повз школу,
Понад цвинтарний вічний сум.
Ходять гуси по них
спроквола
І корови задуму несуть.

Невисока їхня орбіта
Починається з-під воріт.
Та по них непорочні діти
Йдуть безпечно
в широкий світ.

ЕПІЛОГ

Ножами колій, гострими, як зло,
Протявши чорні отвори тунелей,
Вона бреде наморено селом
Проз яблуні,
свинарники й оселі.

Під місяця надщербленим ножем,
Під золотим свічадом Козерога
Гривить, вмира і виповза вужем
Хребет Планети — втоптана Дорога.

І пилом осіда над нею час...
Так звідки ж ти, Дорого, почалась?

I

Це долею так накреслено,
 Що все життя на колесах ми.
 Вагони годин хитаються,
 Та станції все минаються,
 Як мода на модні куплети
 І на Робертіно Лоретті,
 Як мода на давні висліди,
 В селі — на жакети плисові,
 На звивисту лінію істини,
 І навіть на чорта лисого.

Вагони декад хитаються,
 А станції все минаються,
 Як мода на френчі потерті,
 На смертне і на безсмертне,
 На кльоші і мокасини,
 На кок-сагиз і кетову,
 На духа, отця і сина,
 І навіть на вбивцю Кеннеді.

Вагони віків хитаються,
 А моди усе міняються...
 А що ж тоді залишається?
 — Земля.

Та якось мені стрівсь чоловік
 Дивовижно непевних розмірів.
 Індивідуум непевного кольору,
 Невідомої конституції.

(То я кинувся в антропологію,
Познайомився з кроманьйонцями
І поручкався з синантропами,
З усіма сучасними расами,
А подібних йому не знайшов.)

А було це черленого літа
На весіллі землі й зела.
Під зеленим знаменом жита
Зачепилівка в сонці пливла.

Наша хата стояла скупана
Усіма на світі дощами,
Не звойована і не куплена,
А поставлена ще дідами.

(Правда, мода, мов козир-дівчина,
І до нас війнула спідницею:
Перекрили її черепицею,
Ще й антеною те засвідчили).

День стояв, як налита чара
Медом сонця — хоч лий на хліб.
Збожеволівши од нектару,
Бджоли падали в улики з лип.

Все було таке допотопне,
І таке молоде і пружне —
Навіть чулося, як картопля
Наливалась в землі округло.

Все було так предметно зримає,
Водночас — ілюзорно бентежне,
Навіть небо й земля — у риму,
Хоч обое і протилежність.

Так спліталось тонко й лагідно
Все на світі у дивній злагоді,
Що зурміло ритмічно жито:
«Жити».

І мовчала ритмічно трава:
«Жива».

Навіть мудрі статечні дуби
Басили: «Люби».

Все було таке соковите,
Повнокровне, плотське і вічне,
Навіть цвинтар — кінець орбіти —
Не наводив на жах містичний.

Там знайшли собі гавань довічно надійну
Всі, хто викінчив коло хрестоматійно.

Хто грішив — тим давно простили,
Хто добро робив — не забули.
Постелили землю і землю вкрили,
В головах поставить не забули:
Тим — хреста, антипод півкулі,
Тим — зорю із нової жерсті.
Спочивають собі поважно:
Під хрестами — своєю смертю
(Переважно),
Під зірками — од вражої кулі
(Переважно).

Відробили, як личить, зміну
І здали часову машину.
Лиш на давніх пожовклих знімках
Образі свої
Полипили:
Голомозі, руді, щербаті,
Кучеряві і круглолиці,

Простодушні і хитруваті
Принципові і без позицій.
Де вже їх не носила доля,
На яких не спиняла квадратах,—
А прибились до рідного поля
На своїй землі спочивати.
Не звойованій і не купленій,
Не позиченій під жалі,
А дідівською вірою скупаній,
На своїй-таки

на землі.

День вином голубим наливається,
Хто помер, то, їй-богу, кається.

II

Отакої веселої днини
Я й зустрів того чоловіка.
Індивідуум непевного кольору,
Невідомої конституції.
Він стояв на пісному белебні,
Щоб усім його видко було,
Головою сягав попід хмари,
Під ногами курився пісок.

Щось у ньому було непевне,
Нетривке, непостійне, як Майя*.
Безтілесний, гіпертрофований,
На людину не схожий і схожий.
Так, скажімо, як схема яблука
Буде схожа на яблуко справжнє.
Розгубивсь я, щоправда, не дуже
(Бо чого не бува у наш час!)

* В індійській міфології — богиня обману, уособлення ілюзії. Санскритське — марево, міраж, ілюзія.

І спитав, як ведеться здавна:
— Хто ви, звідки, і як зоветесь? —
Щось в його організмі непевному
Зарипіло і сухо заклацало,
Потім раптом волого забулькало.

Дожувавши тугий помідор
Із мого ж таки городу,
Витер хмарою пальці од сала,
Котрим мати моя сердобольна
Пригостила його з дороги;
Доцідивши гранчак первака,
Він занюхав скоринкою хліба,
(Дід Семен компанійський у мене!),
Одригнув і потягся, мов кіт,
І таке він сказав:
— Я — громадянин планети Земля.

— Ну, звичайно, ми всі живемо на Землі.
Але, як би це вам сказати,
Я не маю на думці корів...
Десь, напевне, у вас є хата,
Чи квартира, чи, врешті, курінь?

У якомусь селі чи місті
Жде не діждеться мати сина?
Ах, не жде...

Ну, хоча б пуповина
Залишилась у певнім місці?
Теж нема...

Ну, тоді хоча б назву
Пригадайте завулка чи стріту,
Або пісню, або хоч казку,
Якщо вас не цікавить стріха!

Щось в його організмі непевному
Заришило і сухо заклацало,
Потім раптом волого забулькало...
Анемічна і вельми прозора,
Стала шкіра його зелена.
Губи жовтою фарбою люті
Узялися нараз,
і між ними
Процідилася жовч віків:

— Ах, ці стріхи та, ах, ці вишеньки,
Ах, ця бариня-гопачок!
Осточортіли, яко вишивки
Прапрабабиних сорочок!

Досі носяться з пуповиною,
Хутірський придбавши склероз,
Ті — «під вербами та калиною»,
Ті — «под сенью белых берез».

Ця обмеженість території —
Колодковий консерватизм!
Черепок знайшли —
«Ах, історія!»
Лапті — «Боже мой, патріотизм!»

Так обсіли могили слави
Понад Волгою і Дніпром,
Що вже ніде приткнуть, їй-право,
Ординарний ракетодром.

Може, врешті, панове, годі?
Час диктує, кричать сини:
Перетрухли поміж народів
Допоточні ваші тини.

Вік жувати з одної торби
І дудіти в одну дуду?!
Виbachайте:
 вітчизну знайду
Там, де, зрештою, мені добре.

На кінець гучної промови
Він узяв мене під обріз
Надто мудрим і модним словом
З наконечником гострим «ізм».

Я подумав: «А біс його зна,
Раптом цей індивідуум —
 нормальний?»
І спитав його навздогад,
З примітивно-дідівською хитрістю:

— А пробачте, ви той... в однині
Стоїте на оцій... платформі? —
— Ну дивак! — закотився він
Безтілесно віскозним реготом.—
Прокидайся, нарешті, зі сну,
Свої баньки протри, чоловіче:
Та за мною ідуть легіони!

Мамо рідна, а й справді йдуть!!!
За калібром — дрібніші від нього,
Одне в одного — як близнюки,
І всі разом на нього схожі.

До прозорих грудей притискали
Вдосконалені віком гітари
Із сучасного матеріалу,
Що просвічувався навиліт.
І похитувались ритмічно,
Мов колись очерет під Херсоном,

І співали собі в унісон
Безтілесно віскозним дискантом:
«У Австралії дикунській
Кенгуру — природи ребус —
Носять діток в ридикюлях,
А ми їздимо в тролейбусах.

В неймовірно жовтих преріях
Ходять юні антилопи.
Нам би теж в рахунок премії
Хоч одну на всю Європу.

А на чорта антилопа нам,
Коли десь в пустелях Африки
Вчені й досі не розчовпають
Пірамідну каліграфію?

Боже наш, над світом збратаним
Спільне сонце вже запусчено,
А ми мусим розбиратися
Де Шевченкове, де Пушкіна!

Так усе в житті ускладнити,
Сплутать, як архів у шафі?!
Вже давно пора б розглядити
Карту, зморщену ландшафтом,

Щоб земля, як стіл, просилася
Під гравця в більярдну партію,
А нам весело котилося:
Ubi bene, ibi patria! *.

Наші мізки так заорані —
Чи не годі засівати їх?!

* Де добре, там і вітчизна (лат.).

Все, що треба, знають органи,
То на біса й нам ще знати?»

«Еге, — я подумав собі, —
То це вже далеко від жартів
І зовсім близько... до ручки.
Коли б то ще соло! А хор
На думку громадську тягне.
То ліпше пристати на формулу
Численних Женевських комісій:
Відкласти розмову «на грані»
На тисяча енно засідання».

І вже було й рота розкрив,
Як щось мене нагло спинило,
І дивне, і незвичайне.
Якесь надчуття.

І серце
Заскімлило глухо, по-вовчи.
І тяжко, і тоскно стало,
Тривога якась зависла,
Незрима і всепоглинаюча.
А звідки? А де воно?

Хто зна.

Бо день — голубий-голубий —
Стояв, як налита чара.

III

Поглянув на південь — прозорість.
На схід і на північ — блакить.
На захід метнувся зором,
На захід я глянув — і зблід:
Бо там, на обвугленім тлі,
Громадилися хмари подерті,
Погрожуючи Землі

Холодною
кригою
смерті.

І звідти, мов з льоху, тягло
Отерплим морозом краху.
Ревло,
насувалось,
брело
В рипучо-коричневих
крагах.

«Біда», — стугоніли гаї,
До серця пронизані жахом.
І, гнізда лишивши свої,
К землі пригорталися птахи.

І от в о н о раптом змело
Крихку перетинку тиші.
Оформилось, і заревло,
І вирвалося,
вийшло.

І все зрозуміло,
усе —
Від кореня і до крокви, —
Що небо на землю несе
Нещадну мету катастрофи.

Згадалось: таке вже було —
Холодне і білоброве.
Той досвід сплатить довелось
Валютою чистої крові.

Я знав,
що коли плисти
І далі без руху, як досі,

То нікому буде сплатить
Удруге останній мій досвід.

— Пора! — стугоніли бори.
— Пора! — мене кликала хата.
— Пора! — трепетали птахи.
— Час! — сухо докінчив Час.—
Твоя позиція вільна.

Але все ж перед тим, як рушати,
Я ще встиг зоддалік гукнути:
— Що ж, Всесвітній Громадянине,
То рятуйте свою Планету! —
І ступив на межу роковану,
Де в о н о почина...

Почалося:

Варило! Громом торохнуло,
Стиснуло звідусіль.
З першого ж разу — сейсмографі
Мовчки пішли на утиль.

Вдруге — нечуваним креном
Землю звело, мов коня:
Вилуцились антени,
Як в листопаді стерня.

Втретє — пішла блискавиця
Люто мечем лискучим,
З хати зняло черепицю,
Ніби на щупі луску.

Вся бутафорія цивілізації
Першою вибрала капітуляцію.

На лінію бою,
роздерши обачність на грудях,
Виходили з'єднаним фронтом
дерева і люди.

Било воно недаремно
В груди борів,

руде.

Знало: як звалить дерева,
Легше зламати людей.

В темній своїй озлобі
Кидалося на бій.
Жахно тріщали суглоби
Ще запорозьких дубів.
Падали люди, падали —
Землю свою не зрадили.
Падали, неупокорені,
Землю тримали в коренях.

На цілому світі єдині,
під небом, на шмаття подертім,
Лежали на судному полі
обнявшись — Людина і Дерево.
Руками й корінням навічно
зчепились вони в скорботі.
Хіба що тоді їх розняти,
як землю навпіл розколоти.
І, може, тому тільки Землю
несила розлущить бурі,
Що сплетені руки й корені
були їй за арматуру.

* * *

І, відчувши, що вже
не зломити йому живих,
в о н о хитро задумало
підлий обхід через цвинтар.

Покотило навально —
орда за ордою із гиком,
жовта курява встала
йому тріумфальним стовпом.
Закрутилося дико
і... нагло спинилось в о н о,
бо на місці могил
стали чорні квадрати окопів.

Там тримали плацдарм
оборонці усіх колін.
Із шаблями й пиццями,
з кремінними рупницями...
Трилійні іржаві,
маузер комісарський...
Мінометна плита
з не забутої ще війни...
Щось зломилось в н ь о м у,
і очі полізли з орбіт:
справді страшно,
як мертві беруться до зброї!

...Стихло раптом. І спало. І одлягло.
Оджотилось. Зів'яло.

Доц...

Дивний доц. Голубий.
Наче мрія,
ласкавий доц.
Чистий доц,
як надія.
Пшеничний доц...
Невже?!
Ще не вірилось,
навіть приснитись боялося...
Ще тужавіли м'язи
в гранітні бугри,

мертвим затиском зводило щелепи...
Та коли я поглянув на цвинтар
і знову побачив могили
на одвічних своїх широтах
під хрестами і зорями,
зрозумів і відчув: вистояли...
І така була тиша
первозданно-прозора, —
стало видно весь світ
через тисячі літ.
Аж на тисячі гін
стало видно весь світ,
як на тихій дитячій долоні.
Я народові кожному
глянув у вічі:
бо стояли вони
на єдино прямій із прямих —
на освяченій вірою лінії оборони.
Кожен з нас — за свою.
Кожен з нас — за своє.
А всі разом — за всю Планету.
Але чом вони всі
потяглися очима до неба?
Придивляюся. Згадую. Упізнав!
Боже правий, заледве впізнав!
Його вітром носило. Його смикали
різні повітряні течії —
і прямі, і з підтекстом:
уліво і вправо, угору і вниз.
То білів, то чорнів, то жовтів
відповідно до кольору рас і ландшафтів.
Шелестів, як плакат, і, здається, кричав,
чи погрожував, чи виголошував щось,
але що — і нечутно, й не зрозуміло.
Він хапався за руки тополь,
за каштани й оливи,

берези і лаври,
конвульсивно чіплявся
за баобаби і вежі,
та крізь пальці його безтілесні
проходили наскрізь метал і дерева,
мов крізь Майю.
Аж нарешті його
потягло, затягло,
понесло за опуклу дугу виднокола.
Хто зна, може, й повернеться...
Певне ж, повернеться,
осідлавши одну із течій —
пряму чи з підтекстом.
І подумалось... Але хіба
Має значення те,
Що подумалось раптом?
Тихша... тихше... Десь перший
народжувався рух. То бджола
вже зурмить на прибитій морозом квітці.

Зачинається порух в столоченім житі:
«Жити».
Ворухнулася спечена вітром трава:
«Жива».
Прохрипіли розчахнуті громом дуби:
«Люби».
І спліталосся тонко й лагідно
все на світі у дивній злагоді.
І ти,

що мені дарувала сина,
десь знайшла між уламків шматок гребінця
і, закинувши руки в синцях і попелі,
якось так по-жіночому м'яко і неповторно
розчесала прибите морозом волосся.
Ти не знаєш іще, що волосся твоє,
тьмяно-тьмяве, як ніч, стало біле

до болю в моїх очах.
Я про це не скажу тобі,
сиве кохання моє.
І мені ти не скажеш,
хоч я вже давно побачив
в юнім дзеркалі древніх твоїх очей,
що волосся моє
стало біле до болю в твоїх зіницях.

І не буде печалі:
ми просто Землі віддали
її колір правічний,
а вона віддала нам
своє найдорожче —
с і л ь.

Біографічна довідка

Борис Ілліч Олійник народився 22 жовтня 1935 року в селі Зачепилівка, Новосанжарського району Полтавської області, в родині службовця. У 1958 році закінчив факультет журналістики Київського університету. Працював у редакціях газети «Молодь України», журналів «Ранок» і «Дніпро», щомісячника «Романи й повісті» видавництва художньої літератури «Дніпро».

З 1971 року — один із заступників голови правління СПУ. Член КІРС.

Окремими виданнями вийшли: нарис «За Північним Дінцем» (1959), збірки віршів «Б'ють у крицю ковалі» (1962), «Двадцятий вал» (1964), «Вибір» (1965), «Поезії» (1966), «Коло» (1968), «Гонг» — у перекладі російською мовою (1968), «Відлуння» (1970).

Борис Олійник — лауреат літературної премії імені М. Островського.

Зміст

ПОЕЗІЯ

Пізнання

Мавзолей Володимира Левіна	5
А люди ідуть...	8
Балада про Шевченкове перо	10
Стою на землі	12
Чарівник	16
«Мати сіяла сон...»	17
Стіна комунарів	19
Пам'яті Павла Тичини	20
Миколі Кибальчичу	21
Пізнання	24
Вибір	28
Ми знаєм, для чого жить!	29
«В день ясний і в ночі горобині...»	31
«Не купуйте теми в магазинах...»	32
Як упав же він...	34
Я до тебе йшов...	36
«Це було...»	38
«— Чом у тебе очі сині?...»	40
Сини	41
Дядько Яків	43
Про хоробрість	45
Мати	47
Формула	49
«Гей, дуби мої...»	51
«На гострі брили кинули його...»	52
Романтичне інтермеццо	53
«Од квіту вишень стало в світі біло так...»	56
Про поетів	57
На зорю!	59
Вишнева мелодія	60

Село	63
Хліб	66
Долоня	70
«Говорили-балакали...»	71
«Літа вже не мчать...»	72

Смертю смерть здолавши

Балада про першого	74
Живим — од полеглих...	77
Коли можна просити заміну...	79
Кого лякають обеліски	81 ✓
П'ятий член трибуналу	83
Не для дітей	88 ✓
Ти подумай, Париж...	89
Балада про картузи	91
Відлуння	93
Золоті ворота	95
Про середину	97
Антитези	102
Дискусія з глобусом	104
На що схожа мушка	107

Тривога

«Поміж мною і спокоєм...»	109
Пароль	110
Я не можу тебе обняти	111
Тривога	113
Пальці і патрони	116
XX` вік і Гамлет	118
Гонг. <i>Диптих</i>	120
Мій борг	123
Триптих пильності	125

На лінії тиші

1. Молитва	127
2. Мічману Нетудихаті	128
3. Між спокоєм і тривогою	130
Засторога	132

Коло

«Я в центрі кола...»	136
«Ти гукай не гукай...»	137
«Оспалі віршарі...»	138
«О ви, з одвертим поблиском очей...»	139
«Іезуїт цілує туфлю папи...»	140
«Страшно зустріти смерть»	141
«Усе поспішає...»	142
«В ті дивні дні...»	143
«Все в цім світі відоме...»	144
Біла мелодія	146
«І звідкіль воно хмара...»	148
«О жовтий квіт...»	149
«В снах безжурного дитинства...»	151
«За рікою тільки вишні...»	152
Очі	154
«Світ глибокий, мов колодязь»	157

Досвід

«Коли ескадрилья ішла на зближення...»	158
«Єхидно кціять ще молоді міста...»	160
«То був день середини тижня...»	162
«Зрадити може гвинтівка...»	164
«Погоня... І постріл...»	165
«Був чоловік...»	167
«Мені на сірому причалі...»	169

«Коли ти вже на терези двобою...»	171
«Між людей у будні й свята...»	172
Ніч масок. <i>Панорама</i>	175
І вийдуть по музу...	181
До зали — А	183
До заби — Б	185
Перстень долі	186
Музика	187
Білий вірш на сірому	188
Та було у матері чотири сини...	190
Б'ють у крицю ковалі!	192
«Ти — зорею. А я — кленом...»	194
У поета гроші завелись... <i>Притча</i>	195
Принцип	199
Кумир	202
Ринг	204
Притча про ноги	207
Ялинка	209
Оптимістичне	214
Балада про вогонь і принципи	216
«Батьки і діти!»	218

ПОЕМИ

Дорога	223
Рух	251
Біографічна довідка	267

ОЛИЙНЫК БОРИС ИЛЬИЧ
НА ЛИНІИ ТИШИНЫ. ПОЭЗИИ

(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *С. А. Йовенко*

Художник *Б. В. Флакс*

Художній редактор *С. П. Савицький*

Технічний редактор *Б. С. Куйбіда*

Коректори *В. І. Коваль, Г. М. Стадник*

Виготовлено на книжковій фабриці
«Жовтень» Комітету по пресі при Раді
Міністрів УРСР, Київ, Артема, 23-а.

БФ 26366. Здано на виробництво
10.IX 1971 р. Підписано до друку
16.XII 1971 р. Папір № 1. Формат
70×108¹/₃₂. Фізичн. друк. арк. 8,5.
Умовн. друк. арк. 11,9 + 1 вкл. Облі-
ково-видавн. арк. 8,25. Ціна 1 крб.
23 коп. Замовл. 332. Тираж 8000.

RODOLFO OLIVERO



FRANCESCO